

Maritha Majaw Blaker

Familieforståelse og familiepraksis i fylkesnemndas vedtak

- En studie av partenes forklaringer og fylkesnemndas merknader

**Masteroppgave i sosialfag, Familiebehandling
Høgskolen i Oslo og Akershus, Fakultet for samfunnsfag**

Sammendrag

I denne masteroppgaven har jeg utforsket hvordan familie og familieførståelse fremkommer i vedtak fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Det er gjort ved å se på ungdommen, foreldre og barnevernets, altså partene, sine forklaringer og fylkesnemndas merknader. Dette til sammen utgjør innholdet i vedtak fra fylkesnemnda. Utvalget bygger på fem vedtak hentet fra Lovdata i 2014, som omhandler behandling av tvangsplassering etter barnevernloven §4-24.

Studien gjennomgår familiebegrepet i familiesosiologien, i lovverk og i offentlige dokumenter, og betydningen av familieførståelse i barnevernet og forskning vil samlet være den teoretiske rammeverket til studien. En grunnleggende tanke med dette prosjektet var å undersøke hvordan familieførståelsen blir vektlagt, og hvordan det kan få betydning for familielivet og for hvordan barnevernet og den enkelte profesjonsutøver i praksis møter familien.

Ved hjelp av studiens teoretiske analyseverktøy basert på sosiolog David Morgan (1996) sitt begrep om familiepraksis og sosiolog Janet Finch (2007) sitt begrep om familiefremvisning, forsøker studien å få tak i familie og familieførståelse i fylkesnemndas vedtak. Begge begrepene forutsetter at familie ikke bare er noe man "er", men i stedet noe aktivt som "gjøres" gjennom praksis eller fremvisning. Studien ser hvordan familien får betydning for de ulike parter og hvordan familieførståelsen kommer til uttrykk i forklaringene og merknadene.

Mine viktigste funn viser hvordan det kan legges ulikt i familieførståelsen. Det gjelder innad i en familie blant dens medlemmer, blant profesjonsutøvere i barnevernet eller i fylkesnemnda. Analysen viser hvor familien og familieførståelsen kommer til uttrykk i materialet. På tvers av materialet blir det spurt om hvordan familien vektlegges som en ressurs for ungdommen. Analysen gir et bilde av at de unge ønsker og har et behov for kontakt med familie og nettverk. Ungdommene i denne studien er unge som er i behov av betydningsfulle andre. Analysen viser at fylkesnemnda vektlegger individuelle tiltak av den unges behov og rettigheter, men at barnet ikke plasseres i sin kontekst, som er i familien.

Abstract

This Master Thesis looks at how the family and the understanding of family emerge in decisions made by The County Committee for Child Welfare and Social Affairs. This will be done by examining statements made by private parties, the youths themselves, parents and child protection assessments, as well as comments from the County Board. These together constitute the foundation for decisions made by the County Board. The sample used in the Thesis is based on five rulings taken from Lovdata in 2014, dealing with compulsory care placements under the Child Welfare act §4-24.

The theoretical framework herein studies the importance of family understanding in child protection and research. It draws on the concept of family from a sociological perspective, in legislation and from official documents in the public domain. A basic idea of this project was to investigate the extent to which an understanding of family was taken into consideration, and what influence this might have on how Child Welfare as well as the individual professional meets families in the course of their work. Drawing on the concept of family practice from David Morgan (1996) and the concept of family display from Janet Finch (2007), the Thesis attempts to distil the extent to which family and family understanding is made explicit in the decisions made by the County Board. Both concepts assume that being Family is something you actively take part in, not just something one "is". The study looks at the how and Family can be seen to influence the parties involved, and the extent to which an understanding of the families is made explicit in comments from the County Board.

The main findings reveal large variations in the understanding of family. This is so both within and among family members themselves and also among professionals within the Child Welfare services and the County Board. The analysis examines where the family and family understanding reveals itself in the material. I have attempted an examination of to what extent the family was considered a resource for youth. The analysis shows that young people both wish for and have a need for contact with family and network. The young people in this study are all in need of support from a context with "significant others". The analysis shows however that the County Board has a very individualized view of young person's needs and rights, and that their needs are not related to their context- the family.

Oslo and Akershus University College, Faculty of social science.
Oslo 2015

Forord

Dette studiet og prosessen med å skrive masteroppgaven har vært et prosjekt som har vært krevende. Koordinering av jobb, praksis ved barn- og ungdomspsykiatrien (Bup), studier og fritid gjennom flere år. En mastergrad i familiebehandling har krevd og gitt på samme tid. I en travel hverdag har det vært et privilegium for meg å kunne ta permisjon fra min arbeidsplass i barnevernet den siste perioden av studiet, og således kunne fokusere på og fullføre masteroppgaven. Det er blitt måneder som fulltidsstudent- en tid jeg ikke vil glemme. Det har vært en periode som har vært ”altoppslukende”; det har blitt lange dager og jeg har til tider vært frustrert og ikke sett en ende på prosjektet. Samtidig har jeg fått muligheten til å fordype meg i spennende litteratur jeg har ønsket å gjøre i flere år i arbeidslivet. Jeg har vært interessert, og levd i min egen lille ”boble”. Dette har jeg likt godt!

Jeg vil takke Professor Nicole Hennem ved Høgskolen i Oslo og Akershus for at hun allerede i undervisning i faget *Teoretiske perspektiver på familier* vekket min interesse og gav meg ideer som til slutt endte opp til å bli min masteroppgave. Senere fikk jeg Nicole Hennem som veileder, og hun hjalp meg godt i gang. Hun ble dessverre syk i mars 2015, og jeg fikk en ny veileder som hjalp meg i mål. Jeg vil derfor takke førsteamanuensis Elisabeth Gording Stang, min andre veileder, for gode og konstruktive tilbakemeldinger. Det har vært interessant å ha en veileder med en annen fagbakgrunn enn meg selv. Det har medført at jeg har måttet omformulere og tydeliggjøre språket og formuleringene mine gjentatte ganger. Tusen takk for at du har bidratt med ditt juridiske perspektiv, det har ført til grubling fra min side, som igjen har ført til nye ideer.

Det er mange som har bidratt og som fortjener en takk for at jeg har klart å fullføre mitt masterprosjekt. Takk til min tidligere kollega i barnevernet, Cecilie Sudland for dine faglige innspill og motivasjon! Og takk til Frode Kavli som har vært min veileder ved masterklinikken i tre år; for at du har vist interesse for mitt prosjekt og pekt retning da det har stoppet opp i prosessen. Til slutt vil jeg også takke Martine, Unni, Øyvind og mamma for gjennomlesning, dere har vært en fantastisk støtte underveis.

Oslo, 15. mai 2015

Maritha Majaw Blaker.

Innholdsfortegnelse

Samme ndrag	I
Abstract	II
Forord.....	III
1. Innledning	1
1.1. Bakgrunn for valg av tema	2
1.2. Presentasjon av saksfelt studien behandler.....	3
1.3. Presentasjon og utdypning av forskningsspørsmål.....	3
1.3.1. <i>Faglige og samfunnsmessige begrunnelser for studien.</i>	4
1.4. Oppgavens oppbygging	5
2. Familie og familiebegrepet.....	6
2.1. Faglitteratur om familie og familieforståelsen.....	6
2.1.1. <i>Familie som struktur, funksjon og i bevegelse.</i>	7
2.2. Familieforståelse i lovgivning.....	9
2.3. Forståelsen av familie i offentlige dokumenter.....	10
2.4. Forskning om betydningen av kontakt med familien	12
2.4.1. <i>Individualisering av sosiale problemer.</i>	14
2.4.2. <i>Familien som en ressurs?</i>	15
2.4.3. <i>Familieforståelse i barnevernets praksis.</i>	16
3. Teoretisk rammeverk til analysen	18
3.1. Familiepraksis	18
3.2. Familiefremvisning eller display	19
3.3. Kritiske innvendinger av de to analytiske begrepene	20
4. Metodisk tilnærming	21
4.1. Tekstmaterialet.....	21
4.1.1. <i>Utvalgsriterier og mitt utvalg.</i>	22
4.2. Min forskerposisjon i feltet og kunnskapsgrunnlag for dette studiet.....	23
4.2.1 <i>Sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk syn på kunnskap.</i>	24
4.2.2. <i>Tidligere forskning som er relevante for mitt studiet.</i>	27
4.3. Analysearbeidet.....	29
4.3.1. <i>Kategorisering av data.</i>	30
4.4. Studiens gyldighet, pålitelighet og overførbarhet	31
4.4.1. <i>Vurdering av studiens gyldighet.</i>	31
4.4.2. <i>Reliabilitet - hvordan har data blitt utviklet?</i>	32
4.4.3. <i>Overførbarhet.</i>	32
4.5. Yrkesetiske og forskningsetiske refleksjoner og begrensninger	33
5. Familieforståelse i partenes forklaringer	34
5.1. Felles kjennetegn for de private parter.....	34
5.2. Familiens og nettverkets betydning for de private parter.....	36
5.2.1. <i>Ungdommens familieforståelse og nettverkets betydning.</i>	36
5.2.2. <i>Utrygg tilknytning eller atferdsvansker?</i>	37
5.2.3. <i>Foreldres forståelse av familiepraksis i partsforklaringene.</i>	40
5.3. Barnevernet i møte med ungdom og deres familier.....	41
5.3.1. <i>Barnets videre utvikling.</i>	43
5.4. Oppsummering	44

6. Familie og familiepraksis i fylkesnemndas merknader	45
6.1. Mor - barn relasjon	45
6.2. Normative posisjoner i fylkesnemnda merknader.....	46
6.2.1. <i>Familiefremvisning og familiepraksis i fylkesnemndas merknader</i>	47
6.3. Familieliv og familieforståelse i fylkesnemndas merknader	49
6.3.1. <i>Familiefremvisningen: å være et forbilde</i>	49
6.3.2. <i>En sosial diagnose eller en familiepraksis?</i>	50
6.3.3. <i>Manglende familiepraksis</i>	51
6.4. Oppsummering.....	52
7. Oppsummering og avsluttende diskusjon	53
7.1. Oppsummering av funn i lys av studiens forskningsspørsmål.....	53
7.2. Anses familien som en mulig ressurs i den videre ivaretagelsen av den unge?.....	55
Litteraturliste	56

1. Innledning

Denne studien handler om familien. Blikket rettes mot ungdom og deres familie som får sin sak behandlet i fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker etter lov 17. juli 1992 nr.100 om barneverntjenester (bvl.) §4-24. Bestemmelsen gir hjemmel for plassering i institusjon uten ungdommens eller foreldrenes samtykke, og kan medføre at ungdom blir under offentlig omsorg for en periode. I denne oppgaven skal jeg se på hvordan familieforståelsen framkommer i lovgivning, i barnevernets forståelse, i vedtak fra fylkesnemnda, i politiske dokumenter og i faglitteraturen. Når studien bruker begrepet barnevernet, henvises det til den administrative barneverntjenesten i den enkelte kommune.

Hva er en familie? Familiebegrepet har et innhold som stadig er i endring. ”Kjernefamilien” er ikke lenger den familieformen som er gitt. Familien har i vår tid mange roller, oppgaver og utfordringer. Familien befinner seg i dag mellom det offentlige og det private, der nye relasjoner og normer for forholdet mellom familie, arbeidsmarked og velferdsstat dannes og brytes mot etablerte verdier og praksiser (Ellingsæter og Leira 2004,13). Tidligere er det satt få spørsmålstegn ved familiens doxa¹, og hva de ulike offentlige instanser legger i familiebegrepet. Doxa -begrepet kan forstås som noe naturlig, som viser til noe vi tar for gitt (Leira 2003,46). Dette kom senest frem våren 2014 da Stortinget skulle ta stilling til forslaget om å innarbeide deler av menneskerettighetene i Grunnloven. Blant de spørsmål som vakte debatt var forslaget til ny §103 som omhandlet ”Familien som en grunnleggende enhet i samfunnet”, og retten til fritt ekteskapsvalg (Innst. 183 S (2013-2014)). Uenigheten gjaldt hvorvidt familien skulle grunnlovfestes som en grunnleggende enhet². Forslaget ble forkastet av flertallet i stortingskomiteen. Dette ble begrunnet med at det å framheve familien som en grunnleggende enhet kan virke normativt og støtende på personer som ikke oppfatter seg som en del av familiebegrepet. Videre ble det begrunnet med at det ikke var naturlig å gi familien flere bestemmelser da den er omtalt i både Grunnloven, fortalen til barnekonvensjonen, men også i Den europeiske menneskerettskonvensjonen, og at dette regelverket ivaretar hensynet til familien som en grunnleggende enhet og retten til familieliv. Det ble også begrunnet med at Grunnloven bør beskytte enkeltindividets rettigheter, og ikke grupper eller konstellasjoner i samfunnet som sådan (Innst. 183 S (2013-2014)). I kjølevannet av denne avgjørelsen melder

¹ Sosiologen Pierre Bourdieu bruker begrepet doxa, eller «det doksiske felt», for å beskrive de sidene ved kultur og samfunn som folk flest tar for gitt, som de ikke finner grunn til å stille spørsmål ved (Bourdieu 1977,166).

² Jf. Lovdata: https://lovdata.no/artikkel/ny_var_for_menneskerettighetene_i_grunnloven_/1437

det seg et behov for en ny gjennomgang av familiebegrepet og hvilken betydning dette får for barn og unges oppvekstvilkår i praksis. Begrepene ”familiepraksis” og ”familiefremvisning” innebærer at familien er hva de gjør³. Denne studien tar utgangspunkt i at fylkesnemnda er en del av barnevernet og at de offentlige organene er i behov av mer kunnskap om familiebegrepet, familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007). Dette for at det skal kunne gjøres bedre vurderinger og besluttes bedre egnede hjelpetiltak for barn og deres familier. Barneverntjenesten forstås i denne studien synonymt med barnevernet. Barnevernet trenger først og fremst familiens forståelse av begrepet, for å på denne måten kunne være med å gi et mer nyansert innhold til familiebegrepet. Dette står i kontrast til en underkommunisert forståelse av familie som kan fremkomme i det offentlige rom. I denne studien ønsker jeg å se hvordan familie kommer til uttrykk i skriftlige fremstillinger, og hvordan familiepraksis og familiefremvisning kan gi bredere og tydeligere forståelse.

1.1. Bakgrunn for valg av tema

Til daglig er jeg ansatt i en barneverntjeneste i Oslo, og det er her mine forskningsspørsmål har oppstått. Her har jeg blitt kjent med ungdom og deres familier i undersøkelse, oppfølging, akuttarbeid og i tvangsplasseringer etter barnevernloven (j.f. kapittel 4). Det har gjort meg oppmerksom på forskjellig forståelse av familiebegrepet, og vektleggingen av familiens betydningen i tverrfaglig samarbeid. Det er også av betydning at familier selv vektlegger forståelsen ulikt. Jeg arbeider i en bydel med høy prosentandel familier av annen etnisk bakgrunn enn norsk. Dette har gjort meg oppmerksom på hvordan familie kan ha ulik betydning og relevans for å lykkes i hjelpetiltakene. Det kan gjelde hvem som deltar i oppfølgingen av den unge, og på hvilken måte familien deltar eller hvem som skal inkluderes i oppfølgingen fra annen familie og nettverk. Denne erfaringen har fått meg til å undre meg over hva som virker inn på de ulike parters familieførståelse, og hvordan den egentlig kommer til uttrykk i barnevernet og fylkesnemndas skriftlige dokumenter.

Barnevernet skal møte barn, unge og deres familier i en vanskelig livssituasjon. Barnevernet er avhengig av å ha begreper, forskning og kunnskap for å kunne identifisere og møte nye utfordringer i en moderne tid. Barnevernets innsats og oppfølging av barn og deres familier skjer ved at det fattes ulike beslutninger. Disse beslutningene og vurderingene kommer til uttrykk i form av ulike vedtak. Barnevernet arbeider innenfor de rammer som settes av lovgivning, departementet, politiske dokumenter, rådende kunnskapssyn og kompetanse som

³ Begrepene familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007) utdypes i kap 3.

er tilgjengelig for den enkelte barnevern. I samarbeid med barn og deres familie er det barnevernet som fattet avgjørelser. De fleste avgjørelser skjer med samtykke, hvor det utformes en avtale eller et vedtak om hjelpetiltak.

1.2. Presentasjon av saksfelt studien behandler

I Norge finnes det 12 fylkesnemnder for barnevern og sosiale saker⁴. Fylkesnemndas primær oppgave er å fatte vedtak etter barnevernloven i tvangssaker. Fylkesnemnda er et uavhengig domstollignende forvaltningsorgan, som kan fatte vedtak om omsorgsovertakelse og om tvangsinngrep overfor barn med alvorlige atferdsvansker. Fylkesnemndas vedtak er unntatt fra departementets instruksjonsmyndighet (Lindboe 2012,188). Fylkesnemnda består av en nemndsleder, en fagkyndig og et alminnelig medlem. De er alle likeverdige i beslutningene som fattes. Fylkesnemnda er spesialisert på å behandle spørsmål som omhandler barnets liv, og har opparbeidet mange års erfaring med å se og forstå hvilke faktorer som er utviklingsfremmende og utviklingshemmende i barnets liv (Breivik og Mevik 2012,170). Gjennom å ivareta barnets beste, og barn og foreldres rettssikkerhet, stilles det et krav og forventninger til foreldreskapet og familielivet. Barnevernet, barnet og foreldre med foreldreansvar er alle parter i en sak om tvangsplassering etter bvl. §4-24. Prosessen leder frem mot et vedtak i nemnda. Til grunn for fylkesnemndas beslutning ligger kunnskap og argumentasjon som bygger på barnevernets saksframlegg, partsforklaringer, vitneforklaringer, samt eventuelle sakkyndigutredninger og annen relevant informasjon som har kommet fram under saken. Ut fra behandling av saken utformes det et skriftlig dokument, et vedtak. Dette vedtaket oppsummer sakens gang og hvilke vurderinger som underbygger nemndas beslutning. Avgjørelsen kan bringes inn for tingretten, og ankes til lagmannsretten.

1.3. Presentasjon og utdypning av forsknings spørsmål

Innenfor familiesosiologien tyder økt individualisering på et mer likestilt samfunn for individer. Skyggesiden av denne individualiseringen er at tradisjonelle bånd og trossystem som tidligere var med på å determinere familielivet har mistet sin kraft (Beck-Gernsheim 2002). Et bevis på at dette også har skjedd i velferdsstaten er at det ikke lenger snakkes om 'familie' men om 'familier' eller 'familiepraksiser' (Ellingsæter og Leira 2004,16, Moxnes 2003). Oppsplitting av det som tidligere var kjernefamilien, har ført til at nye familieformer har oppstått. Dette kan vanskeliggjøre muligheten for å fange opp hva det vil si å "være" en

⁴ Lest; <https://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/org/etater-og-virksomheter-under-barne--likestillings--og-inkluderingsdepartementet/fylkesnemndene-for-sosiale-saker/id418110/>

familie, til kontrast til hva som ”gjør” en til en familie. Når et barn flytter ut av hjemmet vil også familieforståelsen endres, enten om barnet skal flytte i fosterhjem eller i institusjon for en periode. Barnevernet og fylkesnemnda trenger kunnskap om hva som legges i familiebegrepet av alle parter, både partenes forståelse og fylkesnemndas. Studien tar for seg utvalgte vedtak fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker fra 2014.

Studiens forskningsspørsmål er:

- 1. Hvordan kommer forståelsen av familie til uttrykk i barnevernets og de private parters forklaringer?**
- 2. Hvordan kommer forståelsen av familie og familiepraksis til uttrykk i fylkesnemndas merknader?**
- 3. Hvordan vektlegges familien som ressurs for ungdommen?**

Familiebegrepet fremstår noe utydelig i faglitteraturen. Dette gjelder både innenfor lovgivningen, familiesosiologien, samt politiske og offentlige dokumenter som Norges offentlige utredninger (NOU). I NOU; *Bedre beskyttelse av barns utvikling* finnes det ikke et entydig begrep om ”hva som menes med” eller ”forstås” som familie i utredningen (NOU 2012:5,35). Slik denne utredningen påpeker, finnes det et behov for en gjennomgang av begrepet. Ikke nødvendigvis for å gi en definisjon, men helt klart for å bevisstgjøre seg om familiebegrepet og familieforståelse. Det er med bakgrunn i dette kunnskapstomrommet at forskningsspørsmålene oppstår. Etter å ha gjennomgått materialet, ble jeg oppmerksom på nye tema som fremkom i relasjon til familie og familieliv.

1.3.1. Faglige og samfunnsmessige begrunnelser for studien

Barnevernet møter de mest sårbare barn og unge i samfunnet. Ved utgangen av året 2014 bodde 1450 barn og unge i institusjon (SSB, 2014a). Denne studien retter blikket mot de unge og deres familier som får sin sak behandlet etter bvl. §4-24. Uavhengig av om barnet flytter ut av familien for en periode eller ikke, blir familiestrukturen og familieforståelsen satt i fokus ved behandling av en sak i fylkesnemnda. I 2014, på et seminar i regi av Forandringsfabrikken, en organisasjon av barnevernsbarn som fortsatt har tiltak i barnevernet, hørte jeg sterke personlige historier fra barn og ungdom. Disse barna har erfaringer fra barnevernet på godt og vondt, de blir omtalt som ”proffer” og deler råd med nasjonale myndigheter i departement, direktorat og på Stortinget⁵. Forandringsfabrikken kommer med

⁵ Lest; <http://www.forandringsfabrikken.no/barnas-barnevern-2020-2/>

råd, forandringsfilosofi, forandringsnøkler og forandringsmetodikk for ansatte som arbeider med barn og unge. Under konferansen "Barnas barnevern 2020" i mars 2015, ble svar fra mer enn 700 "proffer" lagt frem om hva barnevernet i 2020 bør inneholde. Et av siktemålene til denne studien er i tråd med barnevernsproffenes fremtidige mål; "*Barn og unge opplever at barnevernet forstår betydningen av familie og nettverk*" (Forandringsfabrikken, 2015). Barnevernsproffene etterlyser mer kunnskap om familie og nettverk. Mer kunnskap om familieforståelse i barnevernet og andre relevante felt, kan føre til praktisk kunnskap og muligens fjerne eventuelle forhåndsdefinerte forståelser. I tillegg vil mer kunnskap om familie kunne skape bedre relasjoner mellom barnevern og familier, men også innad i familien. Barnevernet vil også kunne lykkes bedre i sine hjelpetiltak, da arbeid med familiens forståelse av begrepet og innhold bør ligge til grunn før eventuelle hjelpetiltak.

1.4. Oppgavens oppbygging

Denne masteroppgaven inneholder syv kapitler. Etter dette innledende kapitlet vil jeg ta opp familie og familiebegrepet. Kapittel to danner et teoretisk rammeverk for studien. Dette gjøres ut i fra en gjennomgang av familieforståelsen som begrep i familiesosiologien, i lovverk og i offentlige dokumenter. Kapitlet avsluttes med å se på betydningen og forståelsen av familiebegrepet i forskning, og hvilken betydning den kan ha for problemforståelsen i barnevernet. I oppgavens tredje kapittel skisseres oppgavens teoretiske analyseverktøy som består av familiepraksis (Morgan 1996) og familieframvisning (Finch 2007). Disse begrepene blir brukt som analytiske verktøy for å besvare studiens forskningsspørsmål. I samme kapittel blir også noe kritikk av begrepene presentert. Den metodiske tilnærmingen til studien dekkes i kapittel fire. I det samme kapitlet redegjøres det for tekstmaterialet, for kunnskapsgrunnlaget for studien min, samt min forskerposisjon. Kapitlet beskriver og underbygger også de valg jeg har gjort i analysearbeidet og i forskningsprosessen for øvrig. Dette kapitlet rommer i tillegg studiens gyldighet, reliabilitet, generaliserbarhet og etiske refleksjoner. Kapitlene fem og seks tar sikte å besvare forskningsspørsmålene. Kapittel fem innledes med beskrivelser av kjennetegn ved det empiriske materialet, for deretter å belyse de tre forskningsspørsmålene i analysen av materialet. De ulike analysekapitlene oppsummeres avslutningsvis i hvert kapittel. I studiens syvende og avsluttende kapittel trekker jeg tråder fra kapitlene fem og seks, og velger å oppsummere prosjektet og viser her til mine resultat og tilhørende avsluttende diskusjon.

2. Familie og familiebegrepet

Familieforståelsen har endret seg i takt med samfunnsendringene. ”Kjernefamilien” har lenge vært vurdert som en modell for hva som var idealet på en familie. I dag vet vi at det forekommer mange ulike måter å leve et familieliv på. Dette kapitlet ser på hvordan familieforståelsen kan bli tatt for gitt, hvordan familie kan være med å gi struktur, funksjon og skape ulikt foreldreskap. I juridisk teori og lovgivning har familiebegrepet også gjennomgått en utvikling og kapitlet tar for seg hvordan familielivet beskrives og reguleres etter FNs barnekonvensjon av 1989 (BK) og i Den europeiske menneskerettighetskonvensjon av 1950 (EMK). Studiens målgruppe er ungdom og deres familier som får behandlet sin sak om tvangsplassering etter bvl. §4-24 i fylkesnemnda. Familiens betydning ved en plassering løftes frem sist i kapitlet, og her fremkommer det hvordan ulike problemforståelser kan ses i ulike perspektiv i arbeid med barn, unge og deres familier. Barnevernsfeltet er komplekst, bredt og krever sammensatt kunnskap om barnevern, juridisk rammeverk og beslutningsprosesser, for å møte barn og deres familier på en god måte. Kapitlet tar sikte på å danne et teoretisk bakteppe for denne studiens forskningsspørsmål gjennom å trekke frem familiebegrepet og familieforståelsen innenfor litteratur, forskning, offentlige dokumenter, lovgivning og barnevernspraksis.

2.1. Faglitteratur om familie og familieforståelsen

Familie kan forstås som et doxa. Hva legges i begrepet familie i dag? Det som tidligere ble lagt i begrepet kan fremstå som noe som tas for gitt. I vår tid kan det tilsynelatende virke som om private og offentlige aktører har lik forståelse av hva familie og familiebegrepet inneholder. Sammenvevingen av ”den offentlige sfære påvirker våre private liv, og våre private liv påvirker den offentlige sfære” er vesentlig for familieforståelsen og familieendring (Ellingsæter 2012,15). Hva er en familie, hva bør en familie være og hva gjør en familie til en familie? Ved en grundigere gjennomgang av faglitteraturen kan det virke paradoksalt at ”familie doxa” med gitte tankemønstre har fått stå i fred. Ingunn T. Ellingsen (2011; 2014,137) hevder at det i liten grad er blitt satt spørsmålstegn ved dette ”doxa”, og hvilken betydning det har for den gitte familieforståelsen. Interessen for familieforskning har økt siden 1990 årene, i tråd med store endringer som familien har gjennomgått ved ulike familiesammensetninger, funksjoner og relasjoner (Brandth og Moxnes,1996). Nye familieformer, andre måter å organisere sitt familieliv på ved brudd, samt overføring av mer ansvar til velferdsstaten har medført at familieliv og kjernefamilien står svakere i samfunnet

(ibid.). "Kjernefamilien" har frem til 1980-90 tallet vært knyttet til forståelsen av hva det idealtypiske bildet av en familie er. Historisk sett har det i den vestlige verden vært "den kjønnsdifferensierte kjernefamilie", der far, mor og barn bor sammen, som har vært forståelsen av hva en familie er (Ellingsæter og Leira 2004,17). Denne familieformen kan forstås som en modell på hva som oppfattes som mest vanlig i vårt samfunn. En slik forståelse gjør at kjernefamilien blir normativ, da det legges normer og roller nært knyttet til begrepet (Levin, 1994,17). Pr. 1. Januar 2014 var det registrert 1,1 millioner barn i alderen 0-17 år. 75,3% disse barna bodde med begge sine foreldre. Andelen varierer med alderen og synker fra 88% for barn i det første leveåret til 61% i barn i 17 års alderen (SSB, 2014). Dette vil si at det i dag er en rekke andre kjente familieformer utover kjernefamilien. I dag lever kjernefamilien side om side med andre familier som for eksempel stefamilien, ugifte med eller uten barn, samboere, barn med foreldre av samme kjønn, adoptivfamilier, fosterfamilier og familieformer som medisinsk forskning har gitt mulighet for. Den vanligste familieformen er fortsatt kjernefamilien, som det fremkommer av statistikken ovenfor, men det er ikke lenger den enerådende familieformen. Forskere har gått fra å snakke om "familien" til "familier" (Ellingsæter og Leira 2004,16). Foreldre, profesjonelle og politikere står ovenfor utfordringen å omdefinere familiens funksjoner og ansvar i forhold til barn og unges fremtid (Dencik, Jørgensen og Sommer 2008,15). Forskning har behov for å få nye begreper som fanger opp endrende familieliv og dermed nye vilkår for barn og unges utvikling (ibid.). Vi lever i tidsepoke hvor den normative kjernefamilie mister sin kraft (Silvia og Smart 1999,4).

2.1.1. Familie som struktur, funksjon og i bevegelse

En familie består av innvedde strukturer. "The structure of a family consists of a set of positions, or roles, within the family, and the patterned interactions between them" (Cheal 2002,7). Tidligere var familieførståelsen universell med kjernefamilien. Dette var med å definere hva familien var. I dag gir familiestruktur også en oversikt om hvem familien er, men det sier ikke noe om hvilken betydning de ulike familiemedlemmene har for hverandre. Strukturer som eksempelvis barn, kone, bror eller besteforeldre forteller ikke hva de gjør sammen, og heller ikke hvilke konsekvenser deres aktivitet har for hverandre (ibid.). Foreldreskap utøves innad i en familie. I det engelske språket finner vi begrep som "parenthood" og "parenting" som henviser til kulturelle og sosiale forventinger knyttet til personer som får barn (Hennum 2002,11-12). Begrepene fanger også opp at noe "gjøres", dette kommer til uttrykk gjennom handling og praksis (ibid.). Det foregår en sosialisering innad i familielivet. Ut fra dette perspektivet kan familie og foreldreskap forstås som en

funksjonell enhet som har ansvar for omsorg og oppdragelse av barn. Allerede i 1955 definerte og påpekte sosiologen Parsons familien som en funksjonell enhet;

A primary function and characteristic of the family is that it should be a social group in which in the earliest stages the child can "invest" all of his emotional resources, to which he can become overwhelmingly "committed" or on which he can come fully "dependent."

(...) .The second primary function of the family, along with socialization of children, concerns regulation of balances in the personalities of the adult members of both sexes (Parsons 1955,19)

Dette sitatet viser familien i et makroperspektiv; at familiemedlemmene har hver sin plass, med hver sin funksjon og sine roller knyttet til oppdragelse av medlemmene. Familien kan i lys av denne forståelsen ha ulike foreldreskap. Levin (1994,89) hevder at forståelsen av en familie kan fanges opp fra ulike sosiale perspektiv. Videre formidler hun at familie eller familierelasjoner kan brukes metaforisk for å understreke gode eller dårlige relasjoner. Dette kan komme til uttrykk ved uttalelser som for eksempel "han er som en sønn for meg". Ulike familieformer og foreldreskap skaper kompleksitet som krever en bredere definisjon av hva familie er, dette kan hjelpe oss å rette mer oppmerksomhet mot hva familier gjør (Cheal 2002,6). Gjennom Morgan (1996) og Finch (2007) sine begreper om familiepraksis og fremvisning vil det tydeliggjøres hvordan, og på hvilke ulike måter foreldreskap kan "gjøres". Familiepraksiser er lettere å identifisere enn den innvevde strukturen i familielivet. Gjennom familiepraksiser som "gjøres" i familien, utgjør disse aktivitetene også en funksjon for familiens medlemmer (Cheal 2002,7). Ved å se etter hvordan familier "gjør" ulike strukturer og funksjoner kan man skape en bevissthet og stille spørsmål ved for eksempel; hvem utøver god omsorg i en familie? Og; hvem gjør hva med hvem? Begrepene familiepraksis og fremvisning retter fokus mot interaksjonen og transaksjonen som foregår i et familieliv (ibid.). Begrepet familiepraksis åpner for at familieliv kan leves forskjellig, og at det foregår en endring. Familieliv blir bevegelig, og muligheten for at familielivet kan endres og ikke ha en forutbestemt struktur er hele tiden til stede. Kari Moxnes har i en årrekke forsket på familieforandringer og skilsmisser. Hun bruker systemteori som et verktøy i sin forskning; "Ved å betrakte familien som et system blir det naturlig å konsentrere seg om kontinuiteten i familien, og å undersøke hvilke strukturer eller relasjoner som bevares, endres og forsvinner" (Moxnes 1990,37). Det å se familien som et sosialt system, kan medvirke til at familien blir en konstruksjon av sin tid og vil kunne åpne for gjensidig påvirkning av og i systemet. Dette gjelder både vår for forståelse av en familie og hvordan vi utfører foreldrepraksis sammenlignet med tidligere generasjoners foreldreskap.

2.2. Familieforståelse i lovgivning

Den europeiske menneskerettskonvensjon (EMK) ble ratifisert i 1952, og inkorporert i norsk rett gjennom menneskerettsloven i 1999. Konvensjonen var folkerettslig bindende før dette, men etter 1999 ble den gjeldende som norsk lov (Lindboe 2012,241). EMK er gjeldende for alle borgere, selv om barn ikke nevnes særskilt. I artikkel 8 i EMK står det at både barn og foreldre har rett til respekt for sitt privatliv og familieliv. Inngripen fra offentlige myndigheter kan bare skje ”når det er samsvar med loven” og nødvendig i et demokratisk samfunn. Det som videre er sentralt i EMK er at en borger kan stevne sin regjering for brudd på konvensjonen dersom han mener at staten, i strid med konvensjonen, har grepet inn i vedkommendes familieliv, og så få sin sak behandlet i Den europeiske menneskerettsdomstol (EMD) det forutsetter at alle nasjonale rettsmidler er prøvd. Familiebegrepet er bygd opp av en vestlig forståelse av kjernefamilien i den nasjonale lovgivningen. Samfunnsendringene som har funnet sted har ført til at det ikke lenger kun er ”kjernefamilien” som er den eneste formen for familie. EMD har en rikholdig og lang praksis i å inkludere en rekke relasjoner mellom barnet og barnets omsorgsgivere som en del av det konvensjonsbeskyttende familielivet etter EMK artikkel 8 (Stang 2015,257). ”Istedenfor å holde fast ved det snevre familiebegrepet som lå til grunn ved fastsettelsen av konvensjonen, har EMD konkret vurdert om gitte mellommenneskelige forhold skal inngå, ut i fra vurderinger knyttet til biologiske, rettslige og sosiale/følelsesmessige elementer” (Bendiksen og Haugli 2014,46-47). Ved spørsmål om hva som vurderes som ”familie” i rettslig forstand vil disse tre elementene vektlegges inn i vurderingen.

Barnekonvensjonen (BK) ble ratifisert av Norge i 1991, og inkorporert gjennom menneskerettloven i 2003, med forrang fremfor annen norsk lovgivning (Bendiksen og Haugeli 2014). Barnekonvensjonen har skapt bevissthet rundt barns rettigheter. Forholdet mellom barnet og deres familie fremkommer av flere artikler i konvensjonen, og dette kommer til syne ved ulike måter å beskytte barnets rett for familieliv (Bendiksen og Haugeli 2014,43). I FNs barnekonvensjon fremheves det at de stater som er part i konvensjonen;

” er overbevist om at familien, som den grunnleggende enhet i samfunnet og den naturlige ramme for alle sine medlemmers og særlig barns vekst og trivsel, bør gis den nødvendige beskyttelse og hjelp slik at den fullt ut kan påta seg sine forpliktelser i samfunnet,

(...) ”erkjenner at barn bør vokse opp i et familiemiljø, i en atmosfære av glede, kjærighet og forståelse for å sikre full og harmonisk utvikling av deres personlighet, (FNs barnekonvensjon 1989,1).

Barns rett til familie og familieliv reguleres av flere artikler (jf. Artikkel 5,7,8, 9,16 og 18). Artikkel 5 gir en vid fortolkning av familie og inneholder en rekke eksempler på familiestrukturer. Den vide definisjonen av familie i konvensjonen påpeker variasjoner av slektskap og ulike familieformer som et barn kan vokse opp i (Stang 2015, 258). Av artikkel 5 fremkommer det hvem og hva som bør ivaretas for å fremme en positiv utvikling i familien. De som utøver den daglige omsorg skal sørge for ”å gi veiledning og støtte, tilpasset dets gradvise utvikling av evner og anlegg” (BK). Det fremkommer videre av artikkel 7 nr. 1 ”så langt det er mulig”, har barnet rett til å kjenne sitt opphav og rett til å få omsorg av sine foreldre (FNs barnekonvensjon 1989, Stang 2012,159). Barns rett til å kjenne sine foreldre og å bli ivaretatt av sine foreldre reguleres av artikkel 7 og 8. I tillegg til å få omsorg fra sin familie, vektlegger artikkel 8 at barnet skal bevare sin identitet og herunder sitt familieforhold. For barn som plasseres utenfor hjemmet blir opprettholdelse av etnisitet, kultur, religion, språk og nære relasjoner viktig å påse for barnevernet. Dette gjelder relasjoner barn har til egen familie, som for eksempel søsken og besteforeldre, og andre med sterk tilknytning til barnet. Barns rett til omsorg kan ses som en grunnrettighet for alle barn og unge. ”Med grunnrettighet menes her de rettigheter som vi etter våre kulturnormer eller vårt menneskesyn anser som nødvendige forutsetninger for et verdig menneskeliv i en demokratisk livsform” (Stang 2012,157). Retten til omsorg kommer frem av flere artikler i konvensjonen. Omsorgsretten er absolutt, mens retten til familieliv kan begrenses eller fravikes (Bendiksen og Haugli 2014,44). Hvis ikke barnet får den nødvendige ivaretagelsen i hjemmet vil staten ha et særlig ansvar til inngripen (FNs barnekonvensjonen 1989, jf. artikkel 3 nr. 2, artikkel 9 nr. 1 og artikkel 20). Det fremkommer også av barnevernloven §4-1, at hensynet til barnets beste skal gå foran andre hensyn. Det går også frem av FNs barnekonvensjons bestemmelser at; ”foreldreomsorgen må utføres på en måte som ivaretar hensynet til barnets beste, herunder barnets psykiske og fysiske helse, velferd og utviklingsmuligheter jf. Artikler 3 nr. 2, 6, 18 og 19” (Stang 2012, 161). Artikkel 18 understreker begge foreldres felles ansvar i oppfølging av barnet. Barnevernet har et ansvar for å tilrettelegge for familieliv, både i og utenfor hjemmet, samt omsorg og oppvekstvilkår, uten at det går på tvers av vurderinger for barnets beste.

2.3. Forståelsen av familie i offentlige dokumenter

I etterkrigstiden har store samfunnsendringer ført til påvirkning av barn og unges oppvekstforhold. I forarbeidene til lov om barneverntjenester påpekes det i NOU1985:18; *Lov om sosiale tjenester mv.*, at til tross for den materielle fremgangen i Norge etter annen verdenskrig, har barn mistet og fått nye sosiale problem. Endring av familiestruktur, fattigere

nærmiljø og ustabile familieforhold har ført til større krav til barnet, både i familieliv, skole og i arbeidsliv (ibid.). For barn og unge i etterkrigstiden har familielivet fått et annet innhold enn tidligere;

At den moderne, lille kjernefamilie er blitt mer isolert har også lett for å bety et brudd i overføringen av kulturelle og sosiale verdier og kunnskap mellom generasjoner – svært meget ble formidlet via eldre søsken og andre eldre barn, ikke direkte fra foreldrene til små barn (NOU 1985:18,134).

Nedgang av barnebefolkning etter krigen, økt antall skilsmisser og flere familier hvor både mor og far er i arbeid, har ført til behov for og opprettelse av flere velferdsgoder, som eksempel barnehage (ibid.). Det vil si at oppdragerfunksjonen, lek og aktiviteter som tidligere ble ivaretatt av søsken, andre jevngamle og andre i nettverk, nå utføres i ”kjernefamilien” og i andre offentlige institusjoner. Dette har medført at foreldreskapet på flere måter har blitt mer krevende. Det er blitt mer krevende for både barn og foreldre, med tilhørende normer og roller til familielivet. Utvalget til NOU 1985:18 pekte den gang i retning av at det var tid for forebyggende tiltak for barn og unge. I lovforslaget ble barnevernbegrepet styrket gjennom ny lov om barneverntjenester som kom i 1992. Formålet var å sikre at barn og unge ikke lever under forhold som kan skade deres helse og utvikling, at de får nødvendig hjelp og omsorg til rett tid samt bidra til å trygge barn og unges oppvekstvilkår (jf. §1-1 bvl., ot.prop.44, 1991-92). Etter denne lovendringen har forholdet mellom den offentlige og private forståelsen av familie og familiebegrepet blitt knyttet nærmere hverandre, og det er tydelig at den offentlige sfære påvirker våre private liv og omvendt (Ellingsæter 2012,15). I NOU; *Bedre beskyttelse av barns utvikling* (NOU 2012:5,35) skriver Raundalen utvalget; ”Familien anses tradisjonelt som et viktig samlingspunkt og en sosialiseringsarena. Familien anses å utgjøre en grunnhet i samfunnet, og en av dens primære verdimeslige begrunnelser er nettopp omsorg og oppdragelse av barn”. Dette kan ses i lys av at familien ikke lenger baserer seg på felles arbeidsmessige forpliktelser, men på emosjonelle bånd (Aarseth 2011,14). Gjennom ”funksjonstømming” av familien har andre institusjoner tatt over familiens oppgaver og dette har medført at individualiseringen har fått mer plass i samfunnet i dag (ibid.). Familiebegrepet, familieliv og privatliv har i økende grad blitt tematisert, debattert og skapt politisk debatt. Velferdssamfunnet har i dag en større grad av defamilisering av omsorg, det vil si at det offentlige i større grad tar over omsorgsoppgavene til familien (Ellingsæter 2012,16, og Ellingsæter og Leira 2004,24). Dette påvirker barnevernets ansvar som representant fra det offentlige i arbeid med barn og unge og deres familier. En bredere forståelse av familiebegrepet kan bety endringer for barnet og dets familier i møte med profesjonsutøverne og det vil også romme nye praktiske problemstillinger og utfordringer.

For å se nærmere på familiebegrepet i en barnevernkontekst, blir det relevant å se hvordan familie forstås i NOU 2012:5 *Bedre beskyttelse av barns utvikling*:

I videre forstand brukes begrepet ofte om en gruppe personer som er forbundet ved slektskap, ekteskap, svogerskap eller adopsjon. Hva som i alminnelighet anses som en familie, vil imidlertid kunne variere både i tid og sted. Endringer og forskjeller i samfunnsstruktur, kultur, religion, velferd, med videre vil her ha betydning. Begrepets innhold vil også kunne variere etter hvilke juridiske og faktiske situasjoner og sammenhenger begrepet diskuteres i (NOU:2012:5,34).

Familie kan i snever forstand forstås som ”kjernefamilie”, men i overnevnte dokumentet åpnes det for en bredere forståelse av begrepet. Barnevernet har som offentlig aktør et selvstendig ansvar for å hjelpe familien med å endre sin livssituasjon, forutsatt at det fremmer barnets beste. I barnevernet er barnet og familien de viktigste samarbeidspartnerne for å lykkes med hjelpetiltakene som iverksettes. Barnevernet er avhengig av gode relasjoner til foreldre, da barnevernets primære oppgave er å forbedre barns oppvekstvilkår. Hensynet til barnets beste stiller andre krav til familien.

I NOU 2000:12, 88: *Barnevernet i Norge* fremmer Befringutvalget at barnevernet må “ta samfunnet innover seg” slik at man ikke lager en rosenrød barne- og familievirkelighet. Spissformulert er hovedproblemet å ta vare på familien uten å tape av syne at familien kan være farlig for barn (ibid.). Barnevernet og andre som arbeider med barn og deres familier kan ha ulik problemforståelse og forforståelse av hva som er det beste for barnet, og hva de legger i familiebegrepet. Det kan føre til at ulike hjelpetiltak legges til grunn for barnet. Samarbeidet bør skje i et konstruktivt klima med foreldrene preget av respekt og aksept, som har et felles mål å utvikle foreldrenes omsorgsevner (NOU 2000:12,10).

2.4. Forskning om betydningen av kontakt med familien

Innenfor nordisk forskning har et omdiskutert tema vært i hvilken grad plasserte barn skal ha kontakt med sine foreldre (Egelund og Hestbæk 2003,160; Schwartz 2007,203, Slettebø 2009,73, Backe-Hansen 2003). Forskning gir ikke et entydig svar av dette. I dag reguleres ikke samvær ved plassering etter bvl. §4-24 i noe form for nasjonalt lovverk. Samværet reguleres kun ved beslutning om omsorgsovertakelse (jf. §4-19 bvl.), vedtak om frivillig plassering utenfor hjemmet og ved akuttvedtak. I følge tvangsforskriften §10 har barnet rett til å motta samvær og besøk, men etter samme forskrift §23 kan institusjonen stå fritt til å nekte samvær inntil 14 dager av gangen (forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon, 2011). Dette på tross av at familielivet er beskyttet av Grunnloven §102

og §104⁶. Retten til privatliv og familieliv er nedfelt i Grunnloven §102, og dette sikrer familiemedlemmene et familieliv (jf. EMK artikkel 8). Videre viser Grunnloven §104 til at barnet skal bli hørt og at barnets beste skal vurderes ut i fra et grunnleggende hensyn når beslutninger skal tas. Barnet skal også få den nødvendige ivaretagelsen, fortrinnsvis i egen familie (jf. BK art. 3 nr. 1). Barnevernloven legger ikke opp til samvær ved tvangsplassering, noe som igjen fører til at dette ikke blir behandlet av fylkesnemnda. Uavhengig av om barnet skal flytte hjem eller ikke har barnevernet en betydelig rolle i å legge til rette for at foreldrene får holde kontakten med sitt barn (Slettebø 2009,82, BK). I barnevernet er det knyttet normativitet til hva som vurderes som et godt foreldreskap og familieliv. For profesjonsutøvere i møte med barn og deres familier blir ulik forforståelse og problemforståelse lagt til grunn for beslutninger. I den sammenheng er det viktig å være seg bevisst at det alltid vil være en tidligere forståelse forut for vår nåværende forståelse av familie (Højberg 2013,300). Jorunn Vindegg (2011) ser i sin doktoravhandling; *Å forstå en familie - Fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeideres profesjonelle yrkesutøvelse* på forståelse av familie. Hennes hovedfunn viser at når familieliv blir satt på agendaen og profesjonsutøvere på en genuin måte forsøker å få tak i barnet og foreldrenes perspektiv, vil de lettere få tilgang til den kunnskapen de søker for å få grunnlag til å handle (Vindegg 2011). Hun påpeker at kritisk refleksjon over profesjonell kunnskap og praksis er nødvendig. Hun ser også på hva som vurderes når barnevernansatte forteller om, og møter barn og deres familier. Forskningen viser at opplevelsen av samhandling for barn og foreldrene med barnevernet og forståelse av egen situasjon, hvordan sosialarbeideren forstår familien. Og videre hvordan arbeidet med å endre foreldrenes posisjon som omsorgsgivere, og sist hvordan sosialarbeideren kategoriserer foreldre i barnevernet er av betydning. Med bakgrunn i denne kunnskapen viser Vindeggs undersøkelse at når profesjonelle søker mot å forstå en familie, føres fokuset fra ”å være” til ”å gjøre” et foreldreskap, og dette åpner for et mer utviklingsorientert fokus (ibid.). Det kan være med på å skape ny forståelse og mening for barnevernet. Barnevernet kan, gjennom å undersøke familiebegrepet sammen med barnet og deres omsorgsgivere, få en bedre forståelse av hva barnet selv legger i begrepet. På denne måten kan nye foreldrepraksiser komme til syne. Ulvik (2002,74) påpeker at det er viktig at profesjonsutøvere i barnevernet har en oppdatert familie- og relasjonsforståelse, og at de har utviklet kunnskap om mangfoldet i hvordan barn og foreldre kan samhandle.

⁶ Jf. Grunnloven lest: https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17/KAPITTEL_5#KAPITTEL_5

2.4.1. Individualisering av sosiale problemer

Det er en bred enighet om at det i de nordiske samfunnet foregår en vidtgående individualisering (Dencik, Jørgensen og Sommer 2008,119, Aarseth 2011,24). Det legges til rette gjennom styrkede velferdsordninger slik at individualiseringen kan finne sted (Aarseth 2011,24). Bente H. Kojan (2011) bygger sitt doktorgradsarbeid på avhandlingen ”*Klasseblikk på barnevern i vekst*”. Et av de trekkene hun fremhever er at relasjonen mellom barn og deres familier påvirkes av familiens klassesilhørighet. En individualistisk forståelse av problemer i familiene gjør at systemet benytter individuelle tiltak. “Tiltakene som benyttes i barnevernet er individuelle, og gir i realiteten barnevernet makt over flere enkeltskjebner, og den mest omfattende maktposisjonen får barnevernsarbeiderne over familiene i de lave klassene” (Kojan 2011,66). Hun formidler videre at denne økningen av individuelle tiltak kan bidra til å reproducere sosial ulikhet og opprettholde undertrykkende funksjoner for barn og deres familier (Kojan 2011, 2013). Individualiseringen har preget utforminger av politiske og juridiske dokumenter, men også hvordan familier foretar sine egne prioriteringer for familieliv (Kojan 2013,73). Barnets beste skal være avgjørende for alle beslutninger i barnevernet (jf. bvl.§4-1). I kontrast til denne individualiseringen, møter barnevernet barn og unge som ikke alltid kan forme sin egen identitet og kan påvirke sitt familieliv. I barnevernet vil en mer helhetlig og strukturell forståelse kunne tjene familiene bedre. Ikke som et alternativt perspektiv, men som et supplerende. Kojan (2013,73) fremmer et blikk som vektlegger strukturelle faktorer som kan gjøre at sammenhengen mellom materielle forhold og familieliv blir sterkere vektlagt i beslutninger i barnevernet.

Ellingsen (2014,138) påpeker videre at det ikke nødvendigvis er en konflikt mellom det biologiske prinsipp og et utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp i barnevernet, men at det kan oppstå spenninger mellom disse perspektivene i praksis. De ulike prinsippene kan forsås som komplementære, men kan også lede til ulik forståelse av hva familie er. Hvilke familiemedlemmer er betydningsfulle for hvem? Hvem er betydningsfull for ungdommen under en plassering? Og hvilke relasjoner bør det tilrettelegges for å styrkes i familien? Ellingsen mener det er et behov for å se på familiebegrepet og ”hvilken betydning de kan ha for barnevernets vurderinger og beslutninger” (ibid.). En individualisering av problemforståelsen er nødvendig for å ivareta og se det enkelte barn i barnevernet (Slettebø 2009,13). Slettebø presiserer at det kan medføre at en overser betydningen av økonomiske vanskeligheter, psykisk og fysiske helseutfordringer, samt fraværende sosialt nettverk. En individualisering av problemer gjør at konteksten som problemet utspiller seg i ikke tas med

inn i problemforståelsen. Irene Levin fremmer at "familie" kan si noe om kvaliteten av relasjoner (Levin 1994,88). I litteraturen som omhandler barnevernets kontakt med familien, har forskning vist at det i hovedsak gjelder mor - barn relasjonen. Barnevernets beslutninger vurderer mors atferd og relasjon til barna, mens farspraksis medregnes bare unntaksvis (Slettebø 2009,66, Vindegg 2011). Forskning viser at "Børns familiebegreb er bredere og omfatter flere personer end forældrene" (Egelund og Hestbæk 2003,160). Barns relasjoner til søsken, annen familie og slekt har fått lite fokus i litteraturen som foreligger. Søsken og besteforeldre har i relativt liten grad blitt inkludert som del av vurderingsgrunnlaget når det fattes beslutninger om barnet (Ellingsen 2014,142). Bakke og Holmberg (2013) har studert besteforeldres rolle for plasserte barns videre utvikling. Barna forteller at relasjonen til besteforeldrene er betydningsfull. Opplevelse av å bli likt for den en er, anerkjennelse og følelsen av tilhørighet er viktig for barn som er plassert. Studiene viser også at forholdet kan endre seg hvis besteforeldre tar over daglig omsorg. Barna i studien sier at de trenger besteforeldre som besteforeldre, og at de har behov for kontinuitet i kontakten (ibid.).

2.4.2. Familien som en ressurs?

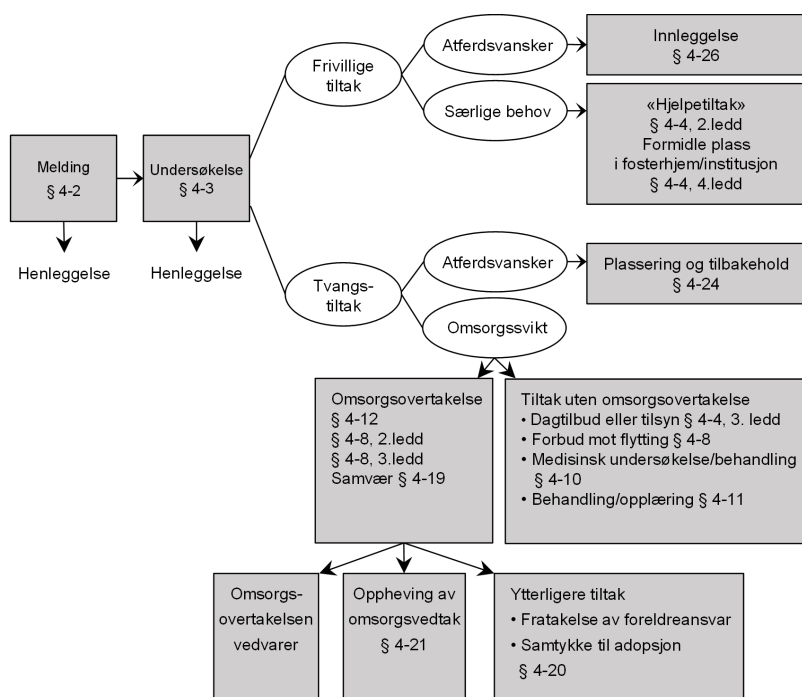
I forkant av en plassering vurderer barnevernet foreldrepraksisen knyttet til barnet. Det "tillegges stor forklaringsverdi i psykologiske tolkninger av barns problemer, hvor familiens dynamikk settes i fokus" (Schwartz 2007,63). Det er som oftest familien som er mest betydningsfull når barnet eller andre er i behov av emosjonell støtte. En familie kan bestå av ulike familieformer, og det er ulikt hvem vi betegner som vår familie. Det er ikke slik at alle familieliv defineres som "gode", fylt med lykke, kjærlighet og med mulighet for beskyttelse og utvikling. "Familien rommer ressurser, men også mulige destruktive krefter" (Vedeler 2011,266). Det handler ikke bare om å se på kommunikasjon og samspill i familien, men også å se på hvordan familien kan ses på som et "større hele". En systemisk forståelse bygger på at det foregår interaksjon og kommunikasjon i en familie eller i et annet system (Jensen 2009). "Dette vil si et system av sirkulær kommunikasjon der det er en gjensidighet i alle forhold, der alt virker inn på alt" (Vedeler 2011,267). Schwartz (2007,36) mener at barnets problemer ikke må ses isolert, men som et symptom på familiens samlede problematikk. Videre peker hun på at profesjonelles ulike konstruksjoner av en familie som dysfunksjonell, som årsak til barnets problemer. Familiemedlemmer blir ved relasjoner signifikante andre; "signifikante som meningsbærere i konstruksjonen av familiens virkelighet" (Vedeler 2011,264). En systemisk forståelse fører til at ressurser lettere identifiseres hos de ulike familiemedlemmene. Dette blikket løfter frem familien i en prosess

som kan endres av alle involverte parter i et samspill, der problemer ikke ses som iboende egenskaper (Vedeler 2011,268). Ved å se familien som en ressurs åpner man for et perspektiv som gjør endring mulig for barn og familier med utfordringer.

2.4.3. Familieforståelse i barnevernets praksis

Forskning viser at de familier barnevernet er i kontakt med kjennetegnes av vanskelige levekår (Slettebø 2009,43). Dette er med på å forme barnets familieliv, både i forhold til materielt grunnlag, men også i hvilken grad foreldre og øvrig familie/nettverk er tilgjengelig for barnet. Denne studien løfter frem unge som i faglitteraturen ofte beskrives som ungdom med alvorlige atferdsvansker. Studien ser på familieperspektivet i saker som behandler tvangsplassering for ungdom. Alvorlige atferdsvansker kan også forstås som atferdsforstyrrelse. Dette er en uheldig diagnose på en rekke måter, da all ungdoms atferd i en periode i livet vil oppleves som ”forstyrret”. Diagnosen atferdsforstyrrelse kan forstås dersom atferden er mer omfattende og alvorlig enn hos andre unge, og den i tillegg har vedvart mer enn seks måneder (Grøholt, Sommerschild og Garløv 2008,93-94). Barnevernet kan i møte med barn med alvorlige atferdsvansker, iverksette tiltak direkte mot ungdommen eller i deres familieliv. Det kan være tiltak for en kortere periode eller en mer langvarig behandling i institusjon. Flere familier kan ha behov for tiltak som støtter sin foreldrepraksis, i hvordan de utfører omsorg og oppfølging av sine barn (Slettebø 2009,43). Det er ingen nedre aldersgrense for en atferdsplassering, men ut i fra lovforarbeidene vil det i praksis være en nedre grense på ca. 12 år (Lindboe 2012,136). Disse tiltakene kan skje med eller uten samtykke fra barnet og deres foreldre. Etter at barnet er fylt 15 år er det tilstrekkelig at kun barnet samtykker til en plassering (frivillig atferdsplassering etter §4-26 bvl). Når barn viser alvorlige atferdsproblemer vil det ofte være enighet mellom foreldre og barnevern om at det er nødvendig med tiltak, da det kan ha oppstått sterk maktubalanse mellom barnet og de voksne (Bendiksen og Haugli 2014,291). Barnet blir alltid regnet som part i egen sak. I forkant av en vurdering av plassering etter §4-24 bvl. blir det vurdert om det i stedet kan iverksettes hjelpetiltak etter §4-4 i bvl. i familien. ”Dette er et utslag av det mildeste inngreps prinsipp, og tanken om at frivillige løsninger i utgangspunktet antas å føre til bedre resultater enn tvangstiltak” (Bendiksen og Haugli 2014,297). Dersom fylkesnemnda fatter tvangsvedtak er grunnvilkåret ”alvorlige atferdsvansker”. Dette innebærer at det er kommet til uttrykk gjennom ”alvorlig eller gjentatt kriminalitet”, ”vedvarende misbruk av rusmidler” eller på ”annen måte” over tid. Tiltaket skal også være til barnets beste og det må være et egnet plasseringssted. Ved benyttelse av tvang er det en langtidsplassering i institusjon i opptil 12

måneder, med mulighet for forlengelse. Tiltak for barn med atferdsproblemer kan ikke baseres på holdninger som straff eller samfunnets behov for beskyttelse mot lovbrutere, at de er farlige eller plagsomme (Lindboe 2012,136).

Figur 2.4 Barnevernets praksis (Bendiksen og Haugli 2014,187).

Barnevernets viktigste samarbeidspartner er foreldrene til barnet, og andre som inngår i barnets familieliv og nettverk. Barnevernets praksis illustreres i Figur 2.4 ovenfor. Barnevernet skal søke å avdekke omsorgssvikt, atferdsproblemer, sosiale og emosjonelle problemer så tidlig som mulig, slik at varige problemer kan unngås og det kan settes inn tiltak i familielivet (jf. §3-1 bvl.). Egelund og Hestebæk (2003,198) påpeker i sin forskningsgjennomgang; ”Det vil være viktig at udbrede familiebegrepet til også at omfatte andre dele af barnets familie og nettverk end ”blot” de biologiske” forældre”. De peker på at innen feltet er det påkrevd mer forskning (ibid.). Ved å utvide forståelsen av familiebegrepet kan barnevernet inkludere søsken, besteforeldre, annen familie og nettverk i beslutninger som omhandler de unge, der det anses som hensiktsmessig. Dette kan føre til nye perspektiv i beslutningsprosesser, både i det skriftlig arbeidet, men også i praksis i oppfølgingen av barn og deres familier. Et eksempel kan være bruk av familieråd som beslutningsmodell. Dette kan løfte frem familiebegrepet og familieforståelse i praksis. ”Familieråd kan i korthet beskrives som en metode der den utvidede familien skal finne løsningen på et problem og være med å gjennomføre løsningene” (Falck 2006,15). Det kan være et hensiktsmessig verktøy for å planlegge, strukturere og iverksette tiltak rundt den unge, dette for å sikre at alle får bidra med tanker, ideer og konkrete forslag (Killén 2010,190).

3. Teoretisk rammeverk til analysen

Kapitlet tar for seg det analytiske rammeverket som danner bakteppe for hvordan jeg skal forstå og fortolke mitt empiriske materiale. Ulvik (2002,74) peker på at teori og forskning alene kan inspirere til analytiske redskaper; ulike spørsmål kan stilles ovenfor det enkelte barns situasjon, men det vil ikke gi svarene. Begrepene som presenteres i dette kapitlet er ikke ment å forstås som en alternativ fremgangsmåte til barnevernets kunnskapsgrunnlag, men de brukes for å sette familiebegrepet på dagsorden og utvide forståelsen. Jeg vil presentere to begrep; familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007). Familiepraksis og familiefremvisning er brukt innen familiesosiologien for å teoretisere familielivet. Disse kan få frem familiebegrepets innhold fra ungdommen, familien, barnevernets og fylkesnemndas perspektiv. Vedeler (2011) peker på at familiens ressurser finnes i familiens historie og i dens relasjoner. I praksis kan barn og deres familier møtes på ulike arenaer som kan gi tilgang til andre perspektiv. Dette kan gjøres gjennom et hjemmebesøk hvor familien kan presentere seg gjennom gester og handlinger i stede for gjennom ord (Vedeler 2011,271).

3.1. Familiepraksis

I følge Morgan (1996,188-197) kan familiepraksis forstås ut i fra hvordan de ulike familiemedlemmene lever sitt familieliv. Disse handlingene kommer til syne ved ulik familiepraksis som utøves i hverdagen. Levin og Trost (1992,348) problematiserer kompleksiteten av familiebegrepet gjennom å påpeke at vi alle har ulike måter å forstå familiebegrepet som et konsept. Morgan konseptualiserer begrepet familie og lager hverdagslivet mer tilgjengelig gjennom sitt begrep (Smart og Neale 1999,19,73). Dette gjør at hverdagslivet blir mer synlig gjennom beskrivelser, fortellinger eller observasjoner som utgjør familiepraksis. Familiepraksis er handling eller aktivitet som inneholder elementer av regularitet, stabilitet og rutiner, men som også kan bli en praksis som blir "tatt for gitt" og på den måten blir usynlig for familien. Morgans konsept om familiepraksis går vekk fra å forstå begrepet "å være i familie". Morgan forstår familiepraksis som noe som "gjøres" i familien, og dette gjør at de ulike handlende individer utøver ulik familiepraksis eller foreldreskap. Han formulerer seg slik; "We may say that family practices are to do with those relationships and activities that are constructed as being to do with family matters" (Morgan 1996,192). Ved å ta i bruk et begrep som "familiepraksis" vil det åpne for at omsorg kan utføres forskjellig. Foreldreskap blir noe som gjøres og kan forstås som en prosess. Selv om begrepet åpner for en mer flytende forståelse, er familiepraksis ikke noe som forandrer seg plutselig eller tilfeldig (Smart og Neale 1999,73). Begrepet vil også kunne åpne for en normativ forståelse.

For eksempel; Hva er god omsorg for et barn? Og hva er dårlig ivaretagelse? Ved å belyse "hva som gjøres" vil det fange opp ulike familiepraksiser innad i en familie, men det vil også åpne for forskjeller mellom familier. Her vil faktorer som kultur, kjønn, religion, arv, familietradisjoner, tid og andre forhold være med på å forme ulik praksis. Familiepraksis er ikke bare et motsetningsforhold mellom struktur og handling, men også en anerkjennelse av at det kan forekomme konkurrerende praksiser (Silva og Smart 1999,5). Dette kan være historiske, sosiale, kulturelle og andre føringer i en kontekst som kan øke faren for konkurrerende praksiser (ibid.). Foreldrepraksis kan eksempelvis utøves forskjellig på kryss av kultur.

3.2. Familieframvisning eller display

Familieframvisning eller "display" formidler en handling som kommer til uttrykk ved en anerkjennende aktivitet (Finch 2007). I en tid hvor vi selv kan definere hvem som er vår familie, fanger begrepet opp hvordan mennesker kan tydeliggjøre eller "framvise" hvem som er ansett som vår familie. Begrepet impliserer mennesket som en aktiv aktør av familiepraksis. Framvisningen gjøres ovenfor betydningsfulle andre. Den består av de aktivitetene som ønskes forstått som familiepraksiser. Begrepet familieframvisning forklares slik;

Display is the process by which individuals, and groups of individuals, convey to each other and to relevant audiences that certain of their actions do constitute "doing family things" and thereby confirm that these relationships are "family" relationships. (Finch 2007,67)

Familieframvisning vil representere en måte for individet å bekrefte ovenfor andre at vi er "familie". Behovet for å vise for hverandre kan henge sammen med at mennesket er et sosialt vesen. For ungdom kan denne prosessen måtte gjentas flere ganger avhengig av ungdommens alder og modenhet, eller hvis det er nye relasjoner som dannes. Framvisning i det daglige kan komme til uttrykk ved familieaktiviteter som ferier og søndagsmiddager, eller mer passive former som bilder på veggen og ulike gaver fra betydningsfulle mennesker. Framvisningen tar høyde for å si at "this is my family and it works", det er relasjonene som settes i fokus (Finch 2007,70). Familieframvisning kan være med å fortelle historier og gi en forståelsesramme for seg selv og andre og det skaper en presentasjon og tilknytning til forståelsen av familie (Finch 2007,78). Hvilket behov vi har for å formidle dette vil variere fra tid og type familieform vi befinner oss i. Ungdom som plasseres på institusjon kan ha et større behov for å føle tilknytning til eget nettverk og familie, og nettopp framvisning kan bli en viktig uttrykksform for den unge.

3.3. Kritiske innvendinger av de to analytiske begrepene

Familiepraksis og fremvisning kan gi nye nyanser av familiebegrepet og hva familie kan inneholde på tvers av forskning, kultur og fagfelt. Forståelse av begrepene er knyttet opp mot at familieliv er noe vi gjør. Bevegelsen fra å se familien som en struktur til å se familien som noe som er bevegelig og foranderlig gir oss et nytt perspektiv. Gabb (2011) setter søkelys på begrepene og stiller kritiske spørsmål ved hva eller hvem som kan falle utenfor familiepraksis eller fremvisning. Dette kan medføre at enkelte grupper eller personer ikke får fremvist sin familie, fordi familiepraksisen ikke er gjenkjennbar. I tråd med dette kritiserer Heaphy (2011, 23) begge begrepene da han mener at forskjeller mellom familier blir mindre viktige enn likheter mellom familiene. Det gjør at familier med annen etnisitet, annen sosial klasse, alenemødre eller annen legning kan oppleve et krav om å fremvise den "riktige" fremvisningen som føretrekkes av majoriteten. Til tross for kritikken er utvalget til denne studien allerede i en posisjon hvor samfunnet ønsker å se en fremvisning av både familien og av praksisen i ivaretagelsen av den unge. Ungdom som får behandlet spørsmålet om en tvangsplassering i fylkesnemnda er i en posisjon hvor fremvisning blir etterspurt. Gabb (2011, 53) kritiserer begrepet fremvisning og påpeker at forståelsen av familie tas for gitt, og at det ikke nødvendigvis er en felles forståelse av familie. Fremvisning vil tydeliggjøre prosesser som foregår i en familie, men kan også være med på å skjule følelser knyttet til fremvisning av ulike familiepraksiser. Faren ved at praksiser ikke gjenkjennes i en "kategori", vil kunne utelukke fremvisningen fra vår forståelse. Dermed kan relasjoner og familiepraksiser som ikke er synlig for andre enn de som utfører de bli borte, på tross av at de kan være meningsfulle og personlige for den enkelte (Gabb 2011, 54). I tillegg til kritikken understreker Gabb (2011,56) at familiepraksis eller fremvisning vil være gode analytiske verktøy for å forstå og fange opp kompleksitet i familier. Dette gjennom prosessen; hva blir fremvist, som fører til hvorfor og dermed hva som ikke fremvises (ibid.). Dette gjør begrepene til gode verktøy for analysen av tekstmaterialet i denne studien. Ettersom studien tar utgangspunkt i vedtak fattet av fylkesnemnda vil det i forkant ligge vurderinger og beslutninger gjort av barnevernet basert på ulike foreldrepraksis og fremvisning. Begrepene er nyttige i fylkesnemnda, under og i etterkant ved oppfølgingen av barn og deres familier. Begrepene kan i min analyse få frem hvordan foreldrene, barnet eller barnevernet ser etter en bekreftelse eller anerkjennelse for sin praksis. Begrepene er anvendelige, og kan avdekke innholdet i familiebegrepet og hva de ulike partene legger i dette. Begrepene ser det som "tas for gitt", regelmessigheter og det som gjøres i hverdagslivet i en familie. Begrepene gjør at en mor og en far ikke knyttes opp til gitte roller, men at foreldreskapet blir til gjennom handling.

4. Metodisk tilnærming

I dette kapitlet vil jeg redegjøre for den metodiske tilnærmingen som er benyttet i studien. Vedtakene i studien er fra ulike fylkesnemnder og det fattes beslutninger i en sak hvor tvangsplassering skal vurderes. Det skjer ved at partene; ungdommen, foreldrene og barnevern, skal belyse saken ved å legge frem informasjon. På bakgrunn av dette skal fylkesnemnda fatte en beslutning. I dette kapitlet vil jeg redegjøre for hvor jeg som forsker har plassert studien innenfor vitenskapsteori og syn på kunnskap. Det er gjort med utgangspunkt i at forskningskonteksten er en veksling mellom del- og helhetsforståelse for å se hvordan kunnskap i studier av dokumenter utspiller seg. Kapitlet går frem og beskriver hvordan analysen i studien skal besvare de tre forskningsspørsmålene.

Brekke (2006,35) påpeker at det normative perspektivet ofte er fremtredende i dokumenter som omhandler vedtak, og her kan den hermeneutiske sirkel være med å trekke frem underkommunisert budskap. Studien har en kvalitativ tilnærming og har som mål å produsere ny kunnskap (Aase og Fossåskaret 2014,139). Jeg har valgt en tematisk analyse av mitt tekstmaterialet som er inspirert av en teorinær og empirinær tilnæringsmåte. En tematisk analyse gir en fleksibel måte å identifisere, analysere og rapportere mønstre i utvalget (Braun og Clarke 2006, Thagaard 2013). Ved at analysen utvikles av både en empirinær og teorinær tilnærming gjør det til en kvalitativ tilnærming (Thagaard 2013,187, Widerberg 2001). Jeg benytter begrepene familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007) som analyseverktøy. Ved å ta i bruk kvalitativ tilnærming som utgangspunkt til nærlesning av vedtak fra fylkesnemnda, vil det være mulig å sette søkelyset på nye perspektiver som kan benyttes i barnevernet og fylkesnemnda. Innen forskning på feltet barnevern er det tidligere gjort en rekke studier av rettsdokumenter som forskningsmateriale. Jeg har valgt å legge frem et lite utvalg som jeg fant relevant for min studie. Kapitlet beskriver utvalget, analysearbeidet, etiske betraktninger og studiens gyldighet, pålitelighet og generaliserbarhet. Jeg starter med å belyse tekstmaterialet.

4.1. Tekstmaterialet

Materialet i studien består av vedtak fra fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker. Vedtakene er utformet av fylkesnemnda og er organisert i overskrifter; "sakens bakgrunn" og de ulike parters "påstand" som vanligvis er mor og/eller far, barnet og barnevernet. Her fremkommer de ulike parters ståsted og vurdering i behandlingen av §4-24 bvl. Til slutt fremkommer "fylkesnemndas merknader" og endelig dom. Vedtaksutvalget er hentet fra

lovdata.no, som er en nettportal, finansiert som en privat stiftelse opprettet i 1981 av Justisdepartementet og Det juridiske fakultet i Oslo. Stiftelsens formål er å opprette, vedlikeholde og drive systemer for rettslig informasjon. Stiftelsen kan også bidra til forskning og utvikling innenfor stiftelsens formål. Lovdatas system for profesjonelle brukere inneholder et bredt spekter med rettskilder; lover, forskrifter, rundskriv, lovforarbeider, rettsavgjørelser, vedtak, uttalelser, juridiske artikler, EØS/EU-rettskilder og andre internasjonale rettskilder samt redaksjonelle merknader og kommentarer til rettskilden⁷. Vedtakene blir anonymisert og sendt fra ulike fylkesnemnder til lovdata. De vedtakene som legges ut på lovdata er kun et utvalg av alle de ulike slutningene som fattes i fylkesnemnda.

4.1.1. Utvalgskriterier og mitt utvalg

Uthenting av vedtak ble gjort på internett og forutsatte et abonnement på lovdata pro. Dette fikk jeg gjennom min arbeidsgiver og jeg måtte deretter opprette en personlig profil som ga tilgang til ulike rettskilder. Via en søkemotor kunne det gjøres et ”avansert søk”, og valg nemnder og utvalg. Deretter ble det huket av for fylkesnemnda for barnevern og sosiale saker (FNV). Her valgte jeg emneordene; ”ungdom”, ”familie”, ”§4-24,2.” og ”2014” i det avanserte søket. Søket resulterte i ni vedtak. Vedtakene er hentet fra fylkesnemnder i ulike deler av landet. Etter en nærmere gjennomgang av vedtakene, ble vedtak som omhandlet omsorgsplasseringer etter barnevernlovens §4-12 konsekvent valgt bort fordi de ikke omfatter atferdsplasseringer. Etter denne gjennomgangen satt jeg igjen med vedtak som er brukt som utgangspunkt for analysen. Nedenfor viser tabell 4.1. en oversikt over utvalget.

Tabell 4.1 Oversikt over utvalget

Fylkesnemndas dokument nr. og domstol	Barn og alder	Foreldreansvar Bosted	Part i sak	Avgjørelse av tvangsplassering jf. §4-24,2. bvl.
2014-217: Østfold	Gutt 13 år	Mor. Far er ukjent. Bor med mor og stefar.	Mor og barnevernet	Begjæring tas ikke til følge.
2014-55: Hordaland/Sogn og Fjordane	Gutt 16 år	Mor Bor med mor	Mor, gutt og barnevernet. Ikke far.	Begjæring tas til følge.
2014-95: Hordaland/Sogn og Fjordane	Jente 17 år	Mor og far har felles foreldreansvar. Foreldrene bor hver for seg, og jenta har bodd hos begge.	Mor, far, jenta og barnevernet	Forlengelse av plassering, tas ikke til følge.
2014-1: Agder	Gutt 17 år	Mor og far bor sammen	Mor, far, gutten og barneverntjenesten.	Begjæring tas til følge.
2013-682: Hordaland/Sogn og Fjordane	Gutt 15 år	Mor og far er gift og bor sammen	Mor, far, gutten og barneverntjenesten.	Begjæring tas ikke til følge.

⁷ https://lovdata.no/info/om_lovdata

Dette er alle vedtak som er publisert i lovdata i 2014 og som behandler §4-24 etter bvl. Etter å ha fått oversikt over materialet ble jeg mer bevisst på hva som kjennetegner mitt materiale. Utvalget er basert på 5 vedtak som skal ta stilling til tvangsplassering. Vedtakene er på ca. 6 til 7 sider og presenterer partenes forklaringer, fylkesnemndas merknad og slutning. Det er en oppsummering av behandlingen av et juridisk spørsmål. Det kommer også frem hvilken fylkesnemnd som har fattet vedtaket.

4.2. Min forskerposisjon i feltet og kunnskapsgrunnlag for dette studiet

Jeg arbeider i det daglige med ungdom og deres familier i barnevernet. Der møter jeg familier fra Norge og familier med annen etnisitet. Jeg har sett hvordan omsorg, roller, normer og kultur vektlegges ulikt innad i en familie. Det er med på å påvirke hvordan jeg tilnærmer meg mitt forskningsfelt, og har bidratt til å skape mine forskningsspørsmål. For å forklare hvordan jeg plasserer meg i feltet bruker jeg Neumann og Neumann (2012,17) sitt begrep "situering". Situering kan forstås som hvordan en plasserer seg i forhold til noe (ibid.). Jeg er som de fleste andre vokst opp i en familie. I min egen familie ble mor og far tidlig skilt, og jeg er i dag også del av en "stefamilie". Jeg er selv gift, og har fått en "ny" familie gjennom min mann. Mine erfaringer fra familieliv har vært preget av en opplevelse av kjærlighet, nærhet og trygghet. Det er tydelig at jeg ikke bare er feltsituert, men at jeg har med meg min egen forståelse av familie gjennom mitt levde liv. "Fortiden plasserer eller situerer forskere sosialt i den forstand at de bærer med seg sin egen sosiale plassering inn i forskningen" (Neumann og Neumann 2012,18). Det var et bevisst valg ikke å foreta intervjuer på egen arbeidsplass eller velge tekstmateriale som klientmapper, saksfremlegg fra samme by eller barnevern. Ved å velge fylkesnemnds vedtak har jeg skapt en viss distanse til materialet. Likevel ønsker jeg å tydeliggjøre at jeg fortsatt har en nærhet til feltet på grunn av min arbeidserfaring, da dette kan gi meg fordeler ved at materialet er "kjent". Men det vil også kreve en bevissthet fra min side da jeg nå har en annen rolle i dette prosjektet, jeg har derfor bevisst tatt permisjon fra mitt arbeid for å gå inn i en forskerrolle. Repstad (2009,310) påpeker at god forskning forutsetter nærhet som gir innsikt og blick for nyanser, men også at forskeren trekker seg tilbake for å få bedre oversikt over det empiriske feltet og for å se materialet med teori.

Min interesse og forståelse av familiebegrepet har utviklet seg i løpet av studiet master i familiebehandling. I denne perioden har jeg vært tre år i praksis på Barne- og ungdomspsykiatrisk poliklinikk (Bup). Her har vi arbeidet med å ta med familieperspektivet inn i behandlingen av barn og unge, enten som erstatning for eller i tillegg til den individuelle

behandlingen. For å kunne gi familien nye alternative måter å se sitt barn og dets utfordringer på bruker vi tilnæringer som speilrom, felles samtaler med familien, aktiv refleksjon og metarefleksjon. I felleskap kan det gis nye verktøy til barnet og foreldrene for bedre ivaretagelse av barnet. Denne erfaringen har jeg tatt med meg inn i arbeidet i barnevernet hvor jeg arbeider med ungdom mellom 12 og 23 år. I barnevernets beslutningsgrunnlag vurderes barnets beste, det biologiske prinsipp (jf.EMK art. 8, BK), og nå ”det utviklingsfremmende tilknytningsprinsipp” sterkt (jf.NOU 2012:5,17,158). Sistnevnte har forrang foran det biologiske prinsipp i de saker det hindrer for barnets utvikling (Misund 2014,66). I praksis opplever jeg at familiearbeid i barnevernet har andre rammer enn på Bup. Bup har i utgangspunktet et annet mandat. Jeg ønsker å tydeliggjøre at involvering og bevissthet av familiebegrepet og familie som ressurs, gir tilgang til en annen informasjon og i praksis en opplevelse av mer samarbeid for begge parter selv under et annet barnevernmandat. Det understrekes at dette skal være et supplerende og ikke et erstattende perspektiv. Praktiske eksempler kan være hvor familiebegrepet får større plass i dokumenter, slik som i undersøkelsesplaner, vedtak, tiltaksplaner og saksfremlegg m.m. Det gjør at barnevernet får kartlagt bredere, men også at familiens tilstedeværelse i dokumentene blir større. På den måten blir ikke vurderinger kun knyttet opp mot barnet, mor og far, slik en ofte kan lese i journaler fra Bup. Dermed kan barnevernet rette ”blikket” mot hele familien, nettverket og enkeltindivider, og med et fokus hvor det fremheves at alle påvirker hverandre. Min forforståelse før oppstart av denne studien var at familiebegrepet ikke i tilstrekkelig grad blir tatt med inn i vurderinger og beslutninger som er tatt av fylkesnemnda og barnevernet. Jeg begynte å spørre i hvilken grad det finnes begreper i barnevernet og andre steder, som rommer og løfter familie inn i et samarbeid med barn og unge? Utgangspunktet for studien er at jeg ønsker mer fokus på konkret kunnskap om ”familie” i barnevernet. Ved refleksjon over egen sosial posisjon, kunnskapsgrunnlag fra barnevernet og egen erfaringsbakgrunn, ble en bevissthet og nysgjerrighet for studien skapt.

4.2.1 Sosialkonstruktivistisk og hermeneutisk syn på kunnskap

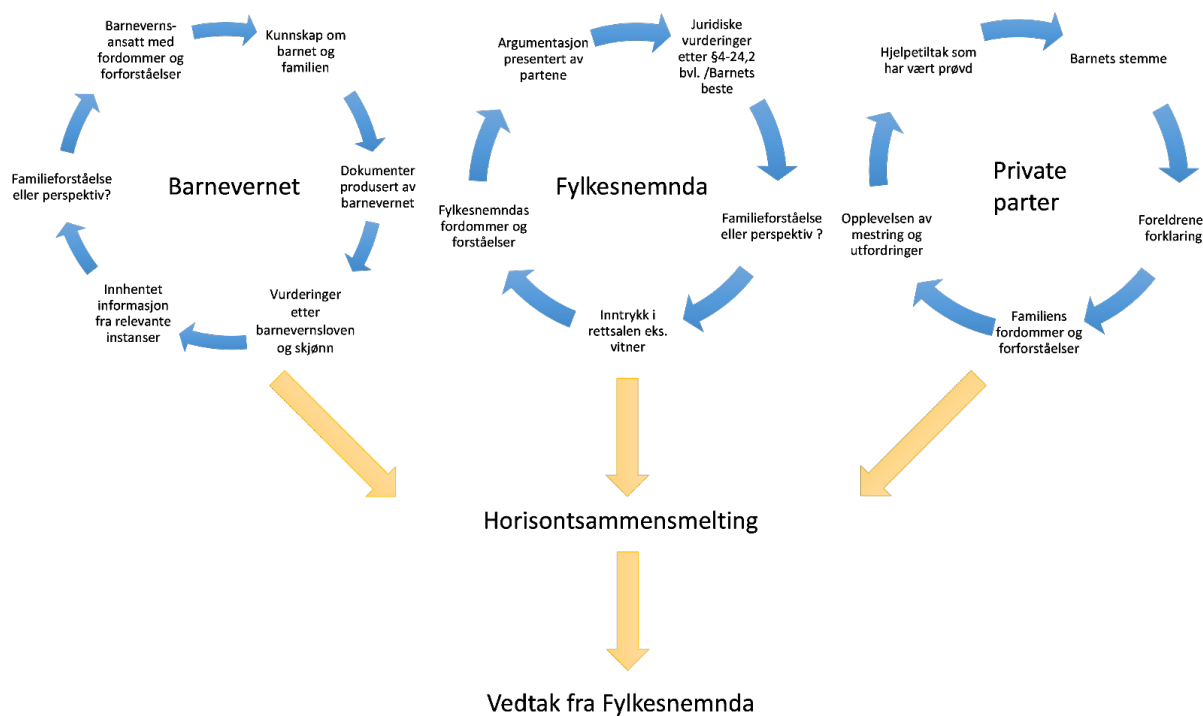
Jeg har gjennom mitt arbeid med barn og unge blitt opptatt av hvordan beslutningsorganer som fylkesnemnda og barnevernet kan være med på å skape ”sannhet” eller ”virkelighet” for hva som er det riktige i den videre ivaretagelsen av barnet. Gjennom skriftlig utforming av referater, evalueringer, vedtak, tiltaksplaner og saksfremlegg er alle tekster med på å konstruere sannheter for barn og deres familier. Sosialkonstruktivisme påpeker at det ikke finnes en ”virkelig virkelighet”, men det finnes en fortolkning av den (Rasborg 2013,403). En

sosialkonstruktivistisk tilgang til kunnskap vil kunne gi studien en tilnærming som åpner for flere mulige forståelser av virkeligheten. ”Likedan som det ikke finnes bare én riktig eller sann lesning av en *tekst*, finnes det aldri bare én riktig eller sann fortelling om *klienter*” (Thomassen 2006,190). Denne studien får gjennom et slikt kunnskapssyn tilgang på et mer kritisk perspektiv på fylkesnemndas vedtak. Barnevernets partsforklaring og fylkesnemndas merknader er begge konstruksjoner skapt i ulike kontekster i samfunnet. Ved å studere vedtak og de tradisjonelle måter disse tolkes på, kan en åpne for andre og nye forståelser av både dokumenter, familier og praksis. Dette åpner for fortolkninger som ”anerkjenner det marginaliserte og lar det tre frem” (Thomassen 2006,191). Sosialkonstruktivismen ser på samfunnsfenomener som påvirkelige, at de blir til via historiske og sosiale prosesser og at det dermed åpner for et forandringsspektiv (Rasborg 2013,403). I den sammenheng blir det lettere å forstå at de konstruksjoner av familie som finner sted i fylkesnemnda, er gjensidig påvirkelige av så vel kunnskapsgrunnlag, som partenes forklaring og tidligere behandling av tvangsplasseringer. Dette åpner for en sirkulær forståelse av at samfunnsfenomener er skapt av historie og sosiale prosesser, og at de også er historiske foranderlige (ibid.).

Jeg har også valgt å ha en hermeneutisk tilnærming til studien. Denne retningen vektlegger et ontologisk grunnlag for vitenskap. Ontologi kan forstås som læren om det ”værende” eller læren om det som ”er” (Thomassen 2006,75). Det vil si at gjennom en hermeneutisk tilnærming har vi kun tilgang på en fortolkning av virkeligheten. Hermeneutikkens tradisjon søker hva forståelse er, hva er mening og tolkning er, og den setter søkelyset på meningsinnholdet, som i denne studien er vedtak. I flere hundre år har hermeneutikken forsøkt å se på tolkning av tekst, først gjennom bibeltolkning deretter annen tekst (Kvale og Brinkmann 2009,216). Som bidragsyter til denne retningen trekker jeg frem Hans-Georg Gadamer's begrep, *horisont*, for bedre å forstå hvordan kunnskap eller sannhet oppstår i fylkesnemnda og i barnevernet. En beslutning skal produseres i en rettsinstans og må ta stilling til komplekse spørsmål som omhandler barn og deres familier. Gadamer beskriver horisont som ”*det synsfelt som omfatter og omslutter alt det, som er synlig ud fra et givent punkt*” (Gadamer 1999,166). Som barnevernsansatt eller som leder av fylkesnemnda har man utviklet en *horisont* som profesjonsutøvere. Da en må ta stilling til normative spørsmål blir det viktig å utarbeide en bevissthet om sin egen forforståelse. Gadamer formidler at ingen forståelse eller fordom⁸ kan starte ved et nullpunkt (Krogh 1996,236). Ut i fra denne

⁸ Gadamer ser fordommer som et positivt begrep, som kan slippe frem nye forståelsesprosesser (Krogh 1996, 236).

forståelsen forutsettes at en vurdering må bygge på en annen vurdering. Gjennom en behandling av et spørsmål om plassering av en ungdom på tvang (jf. §4-24 bvl.) er det dermed en forutsetning at det etableres en kunnskapsmessig *horisontsammensmelting*⁹. Fylkesnemnda tar stilling til juridiske spørsmål, familiens perspektiv, barnets egne synspunkter, samt kunnskap produsert av barnevernet. Denne sammensmeltingen kan man tenke seg at skjer gjennom den hermeneutiske sirkel¹⁰ som illustrert i Figur 4.1.

Figur 4.1 Horisontsammensmelting i utforming av vedtak i fylkesnemnda

Jeg velger å trekke frem Gadammers forståelse av den hermeneutiske sirkel, hvor han selv ser fortolkeren som en del av en fortolkende spiral. Han ser fortolkning og forståelse som et grunnvilkår for den menneskelige eksistens, og at hermeneutikken ikke er i behov av metodiske teknikker (Højberg 2013,299). Han ser prosessen, enten det er en sannhet, virkelighet eller vedtak som grunnleggende for all forståelse og fortolkning. Han ser sirkelen mer som et forhold mellom disse to horisonter (Krogh 1996,241). I denne studien er jeg opptatt av hvordan forståelse av familie kommer til uttrykk i partenes forklaring og i fylkesnemndas merknader. Her tas det stilling til komplekse spørsmål. Kommer familiebegrepet frem i denne horisontsammensmeltingen eller er det en "lukket" horisont? Kan familien ses som en sosial konstruksjon? I denne studien vil partene, fylkesnemnda eller forsker på en eller annen måte kunne relatere seg til begrepet familie. Gjennom hermeneutiske

⁹ Horisontsammensmelting; betyr at det åpnes en felles overordnet horisont som gir rom for nye spørsmål og nye dialoger (Højberg 2013,303).

perspektiv på kunnskap vil en som forsker, leser av studien og sosialarbeider aldri oppnå en nøytral eller objektiv posisjon.

Det er for meg et ønske at studien kan bidra til at det i fremtiden skal skje en utvikling av en ny ”familiehorisont” og at det kan utvikles en sammensmelting mellom de ulike partenes kunnskapshorisonter. Denne sammensmeltingen vil alltid foregå i en sosial kontekst, og kunnskap innenfor fylkesnemnda vil alltid skapes i en sosial prosess. Felles for sosialkonstruktivisme og hermeneutisk orientert tilgang er at oppfattelsen av sannhet og hvordan den oppstår, og veien til kunnskap uansett må forstås som en fortolkning av virkeligheten (Rasborg 2013,431).

4.2.2. Tidligere forskning som er relevante for mitt studiet

Kristin Skjørten har i studiet *Samlivsbrudd og barnefordeling*, studert 129 dommer i barnefordelingssaker fra 1998-2000 og 11 høyesterettsdommer fra 1990. Disse dommene tok stilling til fast bosted for barn, hvor partene i saken var barnets foreldre (Skjørten 2005). Det sentrale i hennes studie var hva som ble lagt til grunn, rettens bestemmelser for dommene og partenes argumentasjon (Skjørten 2005,9). I analysen av datamaterialet har hun skilt mellom argumentasjon knyttet til daglig omsorg og andre spørsmål knyttet til barnefordeling. Analysen inneholder et større utvalg saker, og deler av analysearbeidet er basert på statistisk bearbeiding. Studien tydeliggjør at det var ulikt i hvilken grad barnet ble lagt til grunn for vurdering av foreldreansvar, samvær og bosted (ibid.).

Hedvig Torvik Nilsen (2006) ser i sin hovedfagsoppgave på *Omsorgsovertakelse som tekst – om meningsdannelser i barnevernsdokumenter*, på forståelse av dokumentasjon i barnevernet. Gjennom analyser av ulike saksfremlegg til fylkesnemnda viser studien hvilken mening som fremkommer gjennom språket. I tekstanalysen har hun brukt to ulike tilnærminger; den første er analyse av holdninger til vektlegging og mestring av dokumentasjonsarbeid for sosialarbeidere, og den andre tilnærmingen er analyse av tekstmaterialet skrevet av barnevernansatte (Nilsen 2006,33). Resultatene fra forskningen tyder på at tekstanalyse kan gi innsikt i og kunnskap om tekstproduksjon som vil kunne bedre kvaliteten på barnevernets arbeid i omsorgsovertakelser (Nilsen 2006,10). Nilsen hevder at kvaliteten kan bedres ved kritisk refleksjon i omforming fra muntlig tale til tekst, og at denne tekstproduksjonen bør være en balanse av tydelighet og at den skal være skånsom mot de teksten gjelder (ibid.).

Anne Marie Kjønås (2009) har skrevet en masteroppgave om *Foreldreskap og omsorg*. Hun har gjennomgått fylkesnemndsvedtak, og sett hvordan meningsproduksjon og begrunnelser for omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse fremkommer i vedtakene. Ved diskursanalyse ser hun begrunnelser for omsorgsovertakelse og samværsfastsettelse opp mot det biologiske prinsipp og barnets beste i sin første artikkel. Deretter, i sin andre artikkel, tar hun i bruk næranalyse og analyse av et anonymisert vedtak fra egen arbeidsplass. Her ser hun hvordan språket i dokumentene blir brukt som redskap til makt og legitimering av inngripen i familien.

Selv om Jorunn Vindegg doktorgradsavhandling; *Å forstå en familie. Fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeideres profesjonelle yrkesutøvelse* ikke omfatter forskning på rettsdokumenter, ses hennes forskning fra 2011 som relevant for min studie. I sin analyse tar hun i bruk en narrativ tilnærming, som er gjennomgående i hennes analyse av datamaterialet, hvor hun også trekker inn andre perspektiv der det er til hjelp (Vindegg 2011,59-60). Et hovedfunn er at kunnskap om foreldrenes bakgrunnshistorier og barns utviklingshistorier som tematiseres, og som det reflekteres over i den enkelte beretning kan være med på å gi økt forståelse om samhandling og om mer langsiktig og fremtidsrettet arbeid (Vindegg 2011,242). Vindeggs funn er med på å danne et bakteppe for min tematiske analyse. Det å sette ”familieliv” på agendaen minner oss om og påpeker at; ”Sosialt arbeid handler om å vurdere og å bistå enkeltindivider eller grupper i de ulike kontekstene de er en del av. Da vil analysestrategier, som i hovedsak rettes mot individuelle perspektiver, kunne bli begrensende i form og innhold” (Vindegg 2011,60).

Min undersøkelse tar utgangspunkt i vedtak som tekstmateriale. Mitt arbeid vil ikke omfatte like stort datamateriale som forskningen ovenfor. På tross av at min studie er mindre, har jeg latt meg inspirere av forskningen som er presentert ovenfor. Det fremkom av Skjørtens studier at det var i ulik grad barnets mening ble vurdert og vektlagt i argumentasjon som lå til grunn for beslutninger i dommene. Det får meg til å undre om dette også kan gjelde familiebegrepet i min undersøkelse. Vil familiebegrepet komme ulikt til uttrykk i de forskjellige vedtakene? Hvordan forstås familiebegrepet i partenes forklaring i forhold til fylkesnemndas merknader? I likheten med Skjørtens studie ser også min studie på vedtak. Videre opplever jeg i likhet med Nilsen (2006) og Kjønås (2009) at jeg er opptatt av tekstproduksjonen som gjøres av barnevernet og fylkesnemnda. Jeg tenker at det er gjennom vedtak, vurderinger, meninger og kunnskapssyn kommer til uttrykk. Tematisk analyse av rettsdokumenter er en god kilde til å få innsikt i hva som ilegges familie i beslutningene som fattes av fylkesnemnda. Jeg har ikke

funnet andre studier som ser på hvordan familie kommer til uttrykk i fylkesnemndas vedtak. Som praktiker i barnevernet ønsker jeg å få nye perspektiver og nye begreper som kan være med på å skape ny forståelse og muligens ny praksis.

4.3. Analysearbeidet

I denne oppgaven er det valgt en tematisk metode. Et verktøy som gir mulighet til å finne detaljert, men også komplekst innhold i tekstmaterialet gjennom å se på mønster og tema (Braun og Clarke 2006,79, Thagaard 2013). Det åpner for refleksjon over innholdet i familiebegrepet, både ved partenes forklaring og i fylkesnemndas merknader. Det gir også grunnlag for å tilføre et nytt meningsnivå til vedtakene. En tematisk tilnærming gir det kontinuerlige analysearbeidet mulighet for å se sammenhenger mellom temaer (Thagaard 2013,188). Analysen er inspirert av både en empirinær og en teorinær tilnærming. En empirinær tilnærming vil si at temaene hentes fra det empiriske materialet, som for mange i en kvalitativ eksplorativ studie en selvfølge (Widerberg 2001,127). I tillegg til denne tilnærmingen er jeg påvirket av to begreper som ble presentert i kapittel tre som teoretisk analyseverktøy; familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007). Det gjør at analysen også er inspirert av en teorinær tilnærming. En teorinær tilnærming er fruktbar for å identifisere ”tausheten”, altså det tekstmaterialet ikke forteller noe om (Wideberg 2001,127). Det innebærer at jeg i analysen har satt opp et teoretisk rammeverk som jeg ønsker å belyse ved hjelp av tekstmaterialet. Kombinasjonen av en teorinær- og en empirinær tilnærming gjør at forskeren ikke blir fastlåst i forhåndsbestemte begreper, og derfor er det hensiktsmessig å benytte begge tilnærminger i min studie (ibid.). Tematisk metode blir kritisert for ikke å ivareta et helhetlig perspektiv (Thagaard 2013,181). Mitt tekstmateriale er hentet ut fra en sosial kontekst hvor fylkesnemnda tar stilling til en tvangsplassering etter bvl. §4-24. Vedtak er skrevet i en normativ kontekst hvor fremtredende holdninger, intensjoner og krav, samt juridisk lovgivning, er sentralt i dokumentene (Brekke 2006,35). Derfor er det viktig å se tekstmaterialet som en helhet, og som en konstruksjon som er skapt i denne hensikt. I analysen løftes de ulike partene frem; ungdom, foreldre og barnevernet. I tillegg analyseres fylkesnemndas merknader for seg selv. I analysen ble det naturlig å dele partene fra hverandre i fylkesnemndas vedtak for å tydeliggjøre at det er en konstruksjon som er skapt med forskjellig mandat. Analysen består av to perspektiver som har hvert sitt mandat. De beskrives i hvert sitt kapittel og er utformet med hver sine kategorier som fremkom etter kodingen av tekstmaterialet. Kodingen ble gjennomført etter Malteruds analysemetode (2011). Felles for hele analysen er refleksjon over familie og familiepraksis. Det kan bidra med utvidelse av

praksis, forskning og endring i familieforståelsen. Tematiserte tilnærminger kan føre til å heve sammenhenger mellom temaer, som igjen kan føre til nysgjerrighet rundt tema og til en utdypet forståelse (Thagaard 2013,188).

4.3.1. Kategorisering av data

I min studie er det gjort analyse av vedtak fra Fylkesnemnda. Jeg har brukt Malteruds analysemetode, "systematisk tekstkondensering", en form for tverrgående analyse som søker å se sammenhengen mellom ulikt tekstmateriale. "Systematisk tekstkondensering egner seg for utvikling av beskrivelser og delvis også for begrepsutvikling" (Malterud 2011,94). Allikevel er det viktig at forskeren går metodisk frem. Jeg velger å bruke hennes fire trinn; 1) Helhetsinntrykk, 2) Meningsbærende enheter, 3) Kondensering og 4) Sammenfatning.

1) Første trinn i analysen var å lese gjennom vedtakene en rekke ganger. Jeg forsøkte å få oversikt over datamaterialet, skaffe meg et *helhetsinntrykk* og å identifisere temaer. Parallelt med denne gjennomlesningen noterte jeg og markerte jeg med markør foreløpige temaer i teksten. I denne prosessen måtte jeg gå frem og tilbake i teksten. Jeg vurderte det som hensiktsmessig på dette trinnet å ta mine teoretiske analyseverktøy, familiepraksis (Morgan 1996) og familieframvisning (Finch 2007), inn for å se etter nye tema i tekstmaterialet. Dette kunne være refleksjoner og observasjoner. For hver nye gjennomlesning oppdaget jeg stadig nye temaer, temaer ble større og/ eller justert.

2) I andre trinn i prosessen hvor Malterud beskriver veien fra *meningsbærende enheter*, går veien fra temaer til koder. I denne delen ble alle refleksjoner og observasjoner identifisert og nedskrevet. I denne fasen valgte jeg å lage et genogram som tydeliggjorde relasjoner og ulike familieformer. Dette for å tydeliggjøre familierelasjoner. På denne måten opplevde jeg det som enklere å utforme tema og trekke frem sitater fra vedtakene. Jeg valgte å skrive alle relevante sitat for hånd i en egen tabell, slik at jeg kunne legge bort annen ikke relevant tekst senere. Disse temaene eller denne systematiseringen, kaller Malterud for koding. I dette trinnet ble det naturlig å gå frem og tilbake i teksten for å justere kodene. Dette arbeidet førte meg inn i et uoversiktlig stadium med mange "løse tråder". Som følge av dette, og for å se sammenhengen mellom del og helhet, valgte jeg å legge den håndlagde tabellen inn i en Word- tabell. Det for å skape bedre oversikt i systematiseringen.

3) Tredje trinn i analysen tar utgangspunkt i å identifiserte kodegruppene, dette kaller Malterud et "kondensat- et kunstig sitat" (Malterud 2011,106). Her kom den "nye" Word-tabellen til nytte. Her ble teksten fra vedtakene til meningsenheter i en omskrevet kode, en

samlet gjenfortalt mening. Kvale og Brinkmann (2009,212) kaller dette meningsfortetting. Her kom det en rekke temaer ut fra tekstmaterialet. Kondensatet eller temaet skal oppsummere hva som befinner seg i denne kodegruppen. Kondenseringen danner grunnlaget for analysen og det tilstrebes at mening ikke skal gå tapt. I denne meningsfortettingen hadde jeg Word -tabellen, hvor jeg begynte å se sammenhenger og to tema utkrystalliserte seg.

4) Analysens fjerde og siste trinn består i å rekontekstualisere. Med utgangspunkt i kondensatet eller temaene, ble det laget en analytisk tekst som grunnlag for resultatet av studien. For meg ble én kategori fra partenes forklaring og én kategori fra fylkesnemndas merknad valgt ut. Disse blir trukket frem i hvert sitt analysekapittel som jeg har valgt å kalle ”nærhet og omsorg” i partenes forklaringer og ”foreldreskap” i fylkesnemndas merknader. Disse kategoriene er en *sammenfatning* fra kondensering til beskrivelser og begrep. I analysen tar jeg disse to kategoriene og gjør en meningsfortolkning, det vil si at jeg går utover det som direkte blir sagt og finner frem meningsstrukturer og betydningsrelasjoner som ikke umiddelbart er synlige i vedtakene (Kvale og Brinkmann 2009,214).

4.4. Studiens gyldighet, pålitelighet og overførbarhet

Å tolke og analysere resultatene av vedtak innebærer refleksjon over materialet. ”Kvalitative studier preges både av at det teoretiske perspektivet utvikles på grunnlag av analyse av dataene, og at forskningen tar utgangspunkt i teoretiske perspektiver fra tidligere studier” (Thagaard 2013,193). I dette metodekapitlet har jeg skissert opp hvordan kunnskapssyn, tidligere forskning, utvalg og analysearbeidet gir utslag på studiens validitet, reliabilitet samt hvilken overføringsverdi studien har.

4.4.1. Vurdering av studiens gyldighet

I denne studien er det foretatt en tematisk tilnærming og Malteruds tekstkondensering er bevisst tatt i bruk i analysen av vedtakene. Det ble gjort for å gjøre kodingen mer systematisert og for å kunne bedre validiteten. Det vil si kvaliteten på forskningsresultatene, altså om vi måler det vi sier at vi skal måle (Kvale og Brinkmann 2009,246). Analysearbeidet ble gjennomført som en prosess gjennom flere måneder med tolkning av del og helhet. Jeg markerte i materialet, steder hvor begrepene familie, familiepraksis og familiefremvisning kom til uttrykk direkte eller indirekte i vedtakene. Deretter tematiserte jeg informasjonen etter innhold og om det kom til uttrykk i partene eller fylkesnemndas merknader. Ved grundig gjennomlesning, lage genogram, en håndlagd og en Word -tabell, forsøkte jeg å gjøre kvaliteten av tolkningen mer systematisk. Jeg har prøvd å innta en nøytral posisjon da jeg har

gått inn i forskerrollen. Det tydeliggjøres ved at analysearbeidet kunne ha blitt gjennomført annerledes av en annen forsker. Kategoriseringen kan gjennomføres annerledes på tvers av ulike kulturer, men også innenfor samme kultur, samme fagfelt og profesjoner (Aase og Fossåskaret 2014,135). Det kan medføre at meningsinnholdet i kategoriene blir ulikt. Formålet med studien var å se hvordan ”familie” kom til uttrykk i vedtakene. Det har jeg gjort ved å være ”nær” vedtakene, altså ved ofte å gjengi tekstutdrag i analysen. Jeg har vært bevisst min situering og arbeidserfaring og hvordan dette ville prege validiteten av min studie, da vår praksis og våre tolkninger aldri er nøytrale. Dette er med på å både styrke og svekke min forskning. Det blir som forsker vanskelig å legge bort sin egen forforståelse, da dette er noe en bærer med seg. Et annet perspektiv er at alle har sin egen opplevelse og forståelse av hva en familie er, og de fleste kan relatere seg til begrepet. Dermed blir både den faglige og den private forforståelsen av begrepet familie med på å påvirke hvordan data blir tolket og analysert i denne studien.

4.4.2. Reliabilitet - hvordan har data blitt utviklet?

Reliabilitet handler om studiens pålitelighet (Thagaard 2013,193). Tekstmaterialet er hentet fra lovdata. Lovdata er tilgjengelig for det offentlige og anses som en pålitelig kilde til datamaterialet. Dette er med på å styrke studiens reliabilitet. Men en har ikke systematisk oversikt over hvilke vedtak og dommer som blir lagt ut i lovdata. Utvalget til studien er lagt frem i Tabell 4.1. og tekstutdrag er alltid markert med barnet kjønn og alder. Dette har jeg valgt for at studien skal kunne være etterprøvable og for at utdragene skal fremstå som pålitelige. Ved å bruke lovdata og gjøre et bevisst utvalg, opplever jeg at det har skapt en viss distanse til tekstmaterialet. Studien vil dessuten påvirkes av at jeg har arbeidserfaring fra barnevernet og at jeg er i ferd med å avslutte en mastergrad i familiebehandling. Jeg er ikke kjent med at det er gjennomført liknende forskning. Jeg har valgt å legge frem utvalgt forskning som viser lignende bruk av metode eller annen relevant forskning for studien.

4.4.3. Overførbarhet

En målsetning for teorinære studier er at tolkningen må ha relevans utover kun dette ene prosjektet (Thagaard 2013,194). Begrepene familiepraksis og fremvisning har vært nyttige i analysen. Det har utviklet forståelse og gitt mer innhold til begrepet familie, og som er overførbart til bruk i praktisk arbeid med barn og deres familier. Dette er i likhet med slik Johannesen, Tufte og Kristoffersen (2010,231) ser overførbarhet, og hvordan studien har klart å etablert begreper, beskrivelser, fortolkninger og forklaringer som kan være nyttig for andre områder eller felt.

4.5. Yrkesetiske og forskningsetiske refleksjoner og begrensninger

Bevisstheten rundt vedtak som materiale har oppstått underveis. Skjørten (2005,28) ser dommene som kilde til mye informasjon, men hun understreker at de ikke kan leses som virkelighetsbeskrivelser. Ved refleksjon og erfaring ser jeg at vedtakene har sine begrensninger fordi prosessen har foregått muntlig. Dette er i tråd med det Aase og Fossåskaret (2014,176) påpeker, nemlig at tekst og kontekst er relative begreper som ”står i forhold til hverandre”. Det endelige vedtaket vil være formulert og nedtegnet av fylkesnemnda, det vil være begrunnelser som fylkesnemnda ønsker å utdype og gjøre rede for. Det kan også kalles den offentlige begrunnelsen, og det vil kunne være bakenforliggende faktorer for beslutningene som ikke fremkommer i det skriftlige vedtaket. I den muntlige presentasjonen vil forhold som hvordan partene ordlegger seg, og andre ytre faktorer, være av betydning. Vedtakene fra fylkesnemnda skal bygge på det som kommer fram under forhandlingene. Partene argumenterer og beskriver sine opplevelser og følelser for å vinne frem. Det kan ikke forventes at vedtakene gir et fullstendig bilde av hvilke forhold fylkesnemnda har lagt som grunnlag for sin slutning. Andre begrensninger kan være at utvalget er basert på skriftlig materiale, og at jeg som forsker ikke har vært til stede under presentasjonene av de ulike partene i saken. Etske betraktninger til dette studiet henger nært knyttet til validiteten, reliabiliteten og overførbarhet som jeg allerede har gjort rede for. I tillegg har jeg forskningsetiske retningslinjer som jeg som forsker må forholde meg til. I forskning er det et etisk grunnlag i bunn; ”De forskningsetiske retningslinjene er utarbeidet for å hjelpe forskere og forskersamfunnet med å reflektere over sine etiske oppfatninger og holdninger, bli bevisst normkonflikter, styrke godt skjønn og evnen til å treffe velbegrunnede valg mellom motstridende hensyn” (forskningsetiskekomiteer, 2009). Forskningsetikken kan dermed sies å være situert, i likhet med min forskerrolle som er blitt redegjort for tidligere. Dette ser jeg som noe en som forsker har med seg i hele prosessen og ikke viker fra. Til slutt vil jeg trekke frem at selv om vedtakene er anonymisert får man et innblikk i ungdoms liv. Det medfører å lese historier og lidelser som er beskrevet. Selv om innholdet i vedtakene er gjenkjennbart fra mitt arbeid i barnevernet har det ved denne studien vært viktig å behandle de unges historier som unike. Selv om jeg ikke har møtt de unge i mitt materiale har det vært viktig å behandle tekstmaterialet med sitt innhold med yrkesetisk respekt. I studien har det vært hensiktsmessig med en balanse mellom nærhet og distanse med tanke på tekstmaterialet og tema (Repstad 2009).

5. Familieforståelse i partenes forklaringer

I dette analysekapitlet vil jeg ta utgangspunkt i hvordan familieforståelsen kommer til uttrykk i partenes forklaringer i vedtakene. Partenes forklaringer danner det viktigste grunnlaget for å kunne fatte gode beslutninger for de unge, med barnets beste for øyet. Partene består av barnet, foreldrene og barnevernets representant. Ungdommens oppvekstvilkår og familieliv vil endres i form for alle parter ved en plassering, og de vil alle ha ulike tanker om fremtiden og hva en plassering innebærer. Ellingsen (2014,152) peker på at det er nærliggende å anta at familie blir konstruert ut i fra hvilken nærhet og stabilitet personer representerer på ulike stadier i livet. Hvilken betydning som tillegges familien av de ulike parter vil presenteres i analysen nedenfor. Familiens medlemmer og familielivet kan sies å være i en sosial nødssituasjon der barnet må flyttes ut av hjemmet (Schwartz 2014,48). For barnevernet blir det en kompleks oppgave å avdekke betydningen av relasjoner i barnets familie. Barnevernet vet heller ikke hvilken betydning familie kommer til å ha for barnet senere i livet. Kapitlet tar også opp studiens første forskningsspørsmål; - *Hvordan kommer forståelsen av familie til uttrykk i barnevernets og de private parters forklaringer?* I gjennomgang av tekstmaterialet ble jeg bevisst det tredje forskningsspørsmålet; - *Hvordan vektlegges familien som ressurs for ungdommen?* Jeg starter med å legge frem mønster som kom frem på tvers av datamaterialet.

5.1. Felles kjennetegn for de private parter

I tekstmaterialet møter vi unge som får sin sak om tvangsplassering behandlet av fylkesnemnda etter bvl. §4-24. Begjæringen ble tatt til følge i to av de totalt fem sakene (jf. kap 4.1.1.). Materialet består av fire gutter og en jente. Før behandling av saken bor to av barna med sine biologiske foreldre, et barn bor bare med mor (hvor far ikke er part), et barn bor på institusjon (har skilte foreldre, hvor far har etablert ny familie) og den siste barnet bor med mor og stefar (far er ukjent). Ungdommens alder spenner seg fra 13 til 17 år. Det er kun i en av familiene hvor det ikke beskrives risikofaktorer knyttet til familiepraksisen. Hovedvekten i utvalget kan dermed kategoriseres som det Slettebø betegner som familier med vanskelige levekår (Slettebø 2009,43). I utvalget fremkommer det at fire av familiene er belastet med en eller flere risikofaktorer som psykisk sykdom, rus, lite eller belastet nettverk, lav inntekt, arbeidsledighet, aleneforelder, annen etnisitet og foreldre som benytter vold som foreldrepraksis. Familiens sosioøkonomiske forhold kan ha stor innvirkning på barnet. Økonomi, nettverk og sosioøkonomiske faktorer er sentrale faktorer i forhold til helhetsforståelsen og foreldreskap (Killén 2010,55). Det er veldokumentert innen forskning at

familier til plasserte barn er sosioøkonomisk svært dårlig stilt (Egelund og Hestbæk 2003,53, Backe-Hansen, Madsen, Kristofersen og Hvinden, 2014). Som følge av dårlige sosioøkonomiske forhold får det direkte konsekvenser for barnet, da dette er med på å plassere barnet i en risikoutsatt gruppe. En beskyttelsesfaktor som stort nettverk, var også fraværende i en del av familiene.

Fram til gutten var 3 år, bodde han hos vekslende familiemedlemmer, da mor måtte tilbake i arbeid en måned etter fødsel. Gutten flyttet da mellom tre hjem, og kontakten med mor var sjelden (Gutt 13 år).

Det er antall og arten av risikofaktorer og om de vedvarer som er med på å avgjøre i hvilken grad det påvirker barnets utvikling (Kvillo 2010,161-172). Rundt et barn vil det være både beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer. Dette kan ses som et samspill og vil være med på å definere barnets videre utvikling. Den unge må forstås som del av sitt system, med individuelle egenskaper. Her kan faktorer som temperament, miljøpåvirkning, nettverk og barnets personlige egenskaper, som resiliens¹¹, være av betydning for å se barnets helhetlige omsorgssituasjon (Borge 2003, Killén 2010, Kvillo 2010.). Nova rapporten; *Barnevern i Norge*, viser at familiens sosioøkonomiske tilhørighet vil ha konsekvenser for barnets skoleprestasjon, både før og etter en plassering (Backe-Hansen mfl. 2014,137). I enkelte familier i utvalget var det en tydelig akkumulering av risikofaktorer. Dette kom til uttrykk for flere av barna hvor psykisk sykdom og rusmisbruk var en integrert del av familiebildet og preget generelt barnets situasjon.

Mor opplyste i meldingen at hun har lite nettverk, at gutten sin far har vært rusmisbruker, at guttens mormor er død av en overdose og at hans onkel bruker heroin (Gutt 16år).

I utvalget ble det tydelig hvor komplekst og vanskelig en familiesituasjon kan være:

Familien kommer opprinnelig fra Palestina. Far kom til Norge som flyktning i 2007. Resten av familien kom til Norge i 2008. Foreldrene er ikke i arbeid. Guttens sin eldste bror er innlagt på S. Sykehus som følge av psykisk sykdom, mens hans nest eldste bror er plassert på institusjon frem til mai i medhold av barnevernloven § 4-24. Familien har også en datter, født 1992, som har vært innlagt på grunn av psykiske problemer (Gutt 15 år)

I sitatet fremkommer det et komplekst familieliv preget av mange risikofaktorer som påvirker barnets utvikling. I tillegg til knappe økonomiske ytelser, plasseres mange av disse familiene i ydmykende situasjoner som forhindrer deltakelse på sosiale arenaer både for barn og voksne, som igjen fører til sosial eksklusjon (Killén 2010,56). Det kan være deltakelse i bursdager, liten mulighet til å ta ferier, gi gaver eller delta i fritidsaktiviteter. Dermed kan foreldre praksis inneholde kroniske bekymringer og stress som følge av sosioøkonomiske forhold i familien.

¹¹ Resiliens er prosesser som gjør at barnet klarer seg på tross av utfordringer og risikofaktorer (Rutter 2000).

5.2. Familiens og nettverkets betydning for de private parter

Ved kategorisering av partenes forklaring, søkte jeg en sammenheng mellom tekstmaterialet for å besvare forskningsspørsmålene, denne sammenfatningen har jeg valgt å kalle ”nærhet og omsorg”. Hva som kom frem av materialet, og hva jeg legger i kategorien blir belyst i analysen nedenfor. Analysekapitlet starter å belyse hvordan ungdom og foreldre vektlegger familien og familiepraksis. Analysen belyser hvordan de private parter er personlig involvert. Det fremkommer også hvordan de ulike parter vektlegger ”nærhet og omsorg” ulikt i familien.

5.2.1. Ungdommens familieforståelse og nettverkets betydning

Når et barn plasseres på institusjon kan det for barn og unge bli mer bevissthet rundt deres familieliv og familiemedlemmers reaksjoner (Egelund og Hæstbæk 2003,164). Det vil ofte være emosjonelt krevende for alle parter fordi familiestrukturen endres. Ofte vil barn og unge som plasseres i institusjon oppleve nærhet til sin familie ulikt. Fraværet av nærhet av betydningsfulle personer i nettverket og familie kan oppleves som vanskelig, da de ikke er fysisk tilstede. Barn kan oppleve sterk tilknytning til familien på tross av negative erfaringer knyttet til fortiden.

Avstanden til ungdomsinstitusjon 2 er urovekkende for gutten. I tillegg til mor og stefar, har han også søsken som han har behov for å ha kontakt med (Gutt 13år).

Ovenfor tillegges både søsken og stefar betydning i guttens forklaring. Her kommer det frem at andre nære relasjoner, utenom biologisk, er av betydning for guttens familiefremvisning. Steforeldres rolle som utvidet familie, er av større betydning da det er mer vanlig å etablere seg på nytt etter et samlivsbrudd. Dette innebærer at barnet også etablerer nye ”ste-relasjoner”. Steforeldres roller varierer fra familie til familie, og det er derfor viktig å avklare disse rollene. Stefamilier har i dag ikke en egen modell. Det gjør at stefamilier, og deres familiepraksis, må vurderes opp imot en familiepraksis som utføres i hjemmet. Levin formulerer seg tydelig i sin avhandling ”Stefamilien -variasjon og mangfold”, der hun påpeker at en sammenligning mellom stefamilien og kjernefamilien i realiteten blir en undersøkelse av stefamilien målt ut i fra kjernefamilien (Levin 1994,51). Familiebegrepet er omdiskutert og har vist seg vanskelig å definere (Levin 1994,91). For gutten i tekstutdraget over er det viktig at hans perspektiv på familie blir løftet frem i partsforklaringen. Gutten har også rett på å se søsken som en del av sitt familieliv, noe som fremkommer av menneskerettskonvensjonen (jf. EMK, art.8)¹². Bakke og Holmberg (2013,14) ser i sine studier at slekt er en viktig arena for plasserte barn og at også besteforeldre kan være bindeleddet til øvrig familie. Familiefremvisning kommer tydelig

¹² Sverige ble dømt for brudd på barnets menneskerettigheter ved å hindre samvær mellom to søsken som ble plassert alt for langt fra hverandre i saken Olsson mot Sverige i 1988.

frem i høytider og ferier, og det er av betydning at barnets familieperspektiv ligger til grunn for disse vurderingene, om de fattes av barnevernet, institusjonen eller fylkesnemnda. I tillegg til kontakt med familien kan også annet nettverk motvirke at barnet føler seg avvist eller føler skyld for en plassering (Ulvik 2002,67).

Et annet poenger er at B. Ligger langt unna X. Den geografiske avstanden er stor, hvilket betyr at han mister kontakten med sine streite venner. Og mer alvorlig: Han mister tilbudet om praksisplass han har i X (Gutt 16år).

I dette tekstutdraget tillegges guttens nettverk og sosialiseringsarena betydning i guttens forklaring. Både guttens familieperspektiv og nettverk vil gi han en opplevelse av hvem han er og hvor han hører til. Gutten på sin side poengterer at han ved en plassering vil miste to mulige ressurser og beskyttelsesfaktorer, som kunne vært med på å motvirke den negative utviklingen. Det er gjennom nettverk ungdom lærer sosiale ferdigheter (Ogden 2015,234). Vi har sett at guttens synspunkter vektlegges, men det må også ses i lys av at ungdom med alvorlige atferdsvansker sjelden søker hjelp selv for sine utfordringer. Initiativet kommer som regel fra foreldre eller nettverk rundt gutten som gjerne har henvist til en relevant instans som for eksempel barnevern, politi, psykisk helse eller pp- tjenesten (Ogden 2011,223). Slik det fremkom i tekstutdraget vil gutten ”miste kontakten med sine streite venner”. Dersom gutten opprettholder kontakt med sitt kjente nettverk og nærmiljø vil dette også antakeligvis innebære kontakt med venner som både er ”streite” og venner som ikke er det. Det å fortsette å være i et miljø hvor det utøves normbrytende atferd og lovbrudd som gir sosial status, vil være med på å forsterke den negative atferden (Ogden 2011,231). Det kan dermed føre til opprettholdelse av atferdsvanskene. Guttens praksisplass vil kunne bidra til et miljøskifte og være en beskyttelsesfaktor, men i helg og fritid vil gutten antakeligvis søke mot sitt ”kjente” miljø. I neste delkapittel skal jeg belyse andre risikofaktorer som kan påvirke ungdom.

5.2.2. Utrygg tilknytning eller atferdsvansker?

Et fellestrekk for barna i datamaterialet er at de har vokst opp med et familieliv preget av flere risikofaktorer enn beskyttelsesfaktorer. I tråd med forskningsspørsmålet om hvordan familie kommer til uttrykk, er det viktig å se hvordan forståelsen rundt en ungdoms familieliv etableres og i hvilken kontekst dette skjer. Risikofaktorer kan være sosioøkonomiske faktorer, men det kan også være av betydning om det foreligger en etablert tilknytning mellom ungdommen og familien. Det er gjennom sin tilknytning til familie den unge først får regulert relasjoner (Kvelling 2010,141). Tilknytning forstås som de emosjonelle båndene barn har til

omsorgspersoner, i hvilken grad de er trygge eller utrygge i sin tilknytning (Kvelling 2010,88)¹³. Kvaliteten av nærhet og om omsorgsrelasjonene er fremmende eller hemmende er avgjørende for barnets utvikling (ibid.). Gutten i tekstutdraget nedenfor gir uttrykk for at mor utøver en manglende familiepraksis. Det sier gutten selv noe om på skolen.

Gutten hadde fortalt på skolen at moren ikke likte ham, og at hun aldri var fornøyd med noe han gjorde. Hvis han ikke skrev pent nok kunne moren gi fysisk avstraffelse som å fike eller lugge ham (Gutt 13år).

Gutten gir tydelig uttrykk for at hans egen mor ikke liker han, og at han ikke opplever at hans mor er fornøyd med noe han gjør. Gutten viser hvordan hans egen familiefremvisning ikke er i tråd med det han selv anser som riktig. Gutten tar kontakt med andre voksne på skolen for å si noe om sitt familieliv. Senere i vedtaket fremkommer; ”*Det er også vanskelig for gutten å høre at mor mener det er han som er problemet (Gutt 13år)*”. Et slikt bilde av familieliv vil være med på å sette spor i guttens selvbilde, og ha betydning for hvordan han selv tenker et familieliv skal være nå og i fremtiden. Ved å se etter hvordan gutten har det i sin familie og hans forståelse av familie, ser vi at gutten savner en omsorgsfull foreldrepraksis. Gutten etterlyser å bli sett og anerkjent i sin hverdag. I tillegg til at gutten blir utsatt for vold er han utsatt for følelsesmessig vanskjøtsel, altså foreldrepraksis som ikke engasjerer seg positivt følelsesmessig eller er følelsesmessig tilgjengelig for barnet (Killén 2010,40). I en barnevernkontekst anses begge disse foreldrepraksisene som omsorgssvikt og fremmer ikke en positiv utvikling for barnet.

Felles for barna i vedtakene er at de alle er vurdert inn i kategorien barn med atferdsvansker. Barn som får behandlet sin sak om tvangsplassering er i fylkesnemnda fordi noen finner deres atferd uakseptabel. Barn med atferdsvansker kan oppleve verden som usammenhengende, handlinger kan være impulspregede og barna har ofte et kort tidsperspektiv (Larsen 2004,139). Videre kan det sies at barna ofte har en dårlig impuls kontroll, noe som vanskeliggjør opprettholdelse av indre styring og som kan føre til tilfeldige valg (ibid.). De blir dermed vurdert ut fra at de har ”vansker”. Fylkesnemnda skal ta stilling om de skal bo hjemme og fortsette sitt familieliv, eller flytte til en institusjon. Profesjonelles problemforståelse er ikke nødvendigvis med på å determinere barns utvikling, men kan ha stor betydning for hvordan de ser seg selv og sine egne muligheter (Schwartz 2014,57). Ved en individualistisk problemforståelse kan barnets personlighet ses isolert fra sin livssituasjon og familieliv:

¹³ Det skilles mellom flere kategorier for tilknytning enn disse to, det er fire ulike tilknytningsstiler; unnvikende, trygg, ambivalent og desorganisert (Ainsworth et. al 1978 etter Killén 2010,44, Kvelling 2010,89)

Mor er ikke i tvil om at gutten vil opprettholde sitt kontaktnett og fortsette sitt destruktive liv hvis han ikke tvangs plasseres nå (Gutt 16 år).

Unge som er definert med atferdsvansker kan tolkes og forstås som barn som har et ønske om å være der de er, og at de vil bli latt være i fred. Sitatet og materialet for øvrig, sier ikke noe om årsaker til at de ikke søker mot sitt familieliv og sitt ”positive” nettverk.

Fra oktober begynte gutt i følge foreldrenes forklaring i forhandlingsmøte å utebli fra hjemmet over natten i ukedagene (Gutt 17 år).

Ovenfor ser en hvordan disse barna gjennom en individualistisk problemforståelse; ”sitt destruktive liv” og ”uteblir fra hjemmet”, får iboende problemegenskaper knyttet til sin identitet. I likhet med diagnoser får disse merkelappene betydning for hvordan barnet blir møtt i sine omgivelser. Schwartz (2014,52) trekker frem at flere innfor feltet som arbeider med plasserte barn har som fokus å oppdra, behandle eller sanksjonere barna. Det kan medføre at barnet blir sett gjennom det samme perspektivet. På den andre siden er en individualistisk problemforståelse med på å avdekke og kartlegge hva barnet er i behov av, og er i praksis barnevernets beskrivelse av observasjon og kartlegging. For barnet kan dette være beskrivelser av en situasjon som fremmer et lite positivt endringspotensiale.

I et av vedtakene fremkommer; *Mor er klar på at gutten har alvorlige atferdsvansker og at han trenger hjelp (Gutt 13 år).* Gutten kan være av en annen forståelse av sin hverdag, da han ikke ser behov for hjelp eller en plassering. Sett i lys av tekstutdraget kan det være kryssende interessekonflikter, både i forståelse av ungdommens situasjon og i hvordan ungdommens utfordringer forstås av den unge selv og av de voksne. Dette er også noe fylkesnemnda må ta inn i sine vurderinger når en avgjørelse skal fattes. Beslutningen påvirker familielivet, og som sitatet viser er det ikke alltid familiefremvisning forklarer hele sannheten hvor det kun er gutten som behøver hjelp. Det kan ofte være at foreldre er like avhengig av råd og veiledning for å kunne ivareta den unge og for å kunne bedre familielivet. Den unge er en del av en familie, og dynamikken som utspiller seg her har også konsekvenser for den videre utviklingen og ivaretagelsen av den unge.

Jenta i tekstutdraget nedenfor viser hvordan familiefremvisning kan komme til uttrykk på ulikt vis og at familie på den måten kan få forskjellig innhold og betydning. I dag er jenta definert med atferdsvansker og er tvangsplassert i institusjon etter bvl. §4-24 andre ledd. Denne beskrivelsen er med å skape en identitet for jenta, men den kan også være med på å true den sunne og ressursfulle identiteten hennes (Hertz 2011). Fylkesnemnda skal ta stilling

til om jentas tvangsplassering skal opprettholdes. Problematisk atferd kan, slik Hertz forstår det, være ”paradoksale invitasjoner” til omgivelsene fordi barnet befinner seg i en umulig situasjon (Hertz 2011,33). I lys av Hertz problemforståelse kan jentas atferdsvansker ses som et svar på vedvarende mangel på omsorg og foreldrepraksis gjennom oppveksten. Denne familieframvisningen vil gi oss et nytt perspektiv eller uante utviklingsperspektiv som kan suppleres med tanke på den individualistiske problemforståelsen.

(...) Jente har hatt en oppvekst preget av manglende emosjonell oppfølging ved starten av livet, bekymringer knyttet til sin mor, ustabilitet, mange flyttinger og vansker på skolen (Jente 17 år).

Sitatet viser at et annet ”blikk” kan medføre at vi ser ungdommen og dens familiepraksis i et annet lys. Gjennom invitasjonen som ble presentert av Hertz (2011), kan jentas atferdsvansker ses som et behov for ivaretagelse. Hvordan ungdommens familieliv er opplevd henger nært sammen med familiepraksisen og familieframvisningen som utøves av foreldre eller andre omsorgspersoner. Familiepraksisen og framvisningen er med på å gi familien innhold. Avsnittet har belyst hvordan andre faktorer enn de sosioøkonomiske kan ha betydning for familielivet. I neste delkapittel skal familiepraksisen også ses på som en risikofaktor som kan føre til utvikling av atferdsvansker, enten den er for streng, slapp eller inkonsekvent (Ogden 2011,230). Det kan føre til at foreldre har liten oversikt eller innsikt i ungdommens liv.

5.2.3. Foreldres forståelse av familiepraksis i partsforklaringene.

Foreldre kan oppleve en plassering av sin ungdom på institusjon ulikt. Noen vil kunne oppleve en avmakt i forhold til egen familiepraksis. Spørsmål de kan stille seg er; gjør jeg det riktige? Er det jeg som ikke får til min familiepraksis? Hva om vi bare prøver litt til? Foreldre opplever også gjerne et krysspress fra ungdommen selv og barnevernets forventninger til ivaretagelsen av en ungdom.

Det er ikke med lett hjerte de slutter seg til dette når gutt motsetter seg det. Men de mener det er helt nødvendig om han skal få nødvendig hjelp, og at det er til hans beste (Gutt 17 år).

Foreldrenes ambivalens til egen familiepraksis i sitatet ovenfor kan henge sammen med egne og andres forventninger til å klare å oppdra eget barn. Foreldrenes familiepraksis kan forstås som å kunne gi omsorg, nærhet og kjærlighet på den ene siden, men også ha evne til å sette grenser i den kontekst de befinner seg i. Familiepraksis innebærer foreldreskap. Grensesetting kan forstås som normer for hvordan et liv og familieliv skal leves (Hennum 2002,267). Forventninger fra omgivelser og nettverk gjør at en vellykket familieframvisning er ønskelig. I og utenfor familielivet er det særegne normer og roller som skal følges, og dette gjelder for alle familiens medlemmer. Dette er i tråd med Goffmans forståelse om hvordan hverdagslivet

utspiller seg¹⁴, at vi alle innehar roller (Rasborg 2013,419). På denne måten vil familiepraksis, som grensesetting, markere moralske verdier i det offentlige rom (Hennum 2002,267). Når ungdom ikke forholder seg til grenser, normer eller familiepraksis vil det føre til reaksjoner. Ungdom med atferdsvansker kan fremstå som unge uten grenser, og det kan igjen si noe indirekte om foreldreskapet som utøves (Hennum 2002,267). Foreldrene kan derfor oppleve lite mestring i sin familiepraksis, og i det samfunnet tillegger rollen som foreldre eller omsorgspersoner. Ofte kan gjentatte normbrytende hendelser føre til opplevelsen av å miste kontroll i sitt foreldreskap. Dette kommer frem i tekstutdraget nedenfor:

Dagen før hadde stefar reist ut for å hente gutten etter at han ikke kom hjem til avtalt tid. Stefar hadde både blitt ledd av og ertet av guttens venner, og stefar hadde dratt sin vei uten gutten. Etter dette hadde gutten ikke kommet hjem, og stefar hadde uttrykt at han hadde fått nok og at gutten ikke fikk komme hjem (Gutt 13 år).

I utfordrende situasjoner hvor ungdommer setter sine foreldre på ”prøve”, tar foreldre i bruk ulike ”verktøy”. Det vil variere hvor vellykket intervensjonene er for den aktuelle situasjonen. Ovenfor er det en stefar som tydelig opplever avmakt i sin familiepraksis. Dette kan også komme til uttrykk i ulik grensesetting. En sterk risikofaktor for å forsterke atferdsvansker er at familiepraksis foregår i et dårlig samspill i familien. ”Blant familiekjennetegnene inngår manglende samhold mellom familiemedlemmene og svak tilknytning mellom foreldre og barn” (Ogden 2011,230). Kommunikasjon og samspill er også ofte lite støttende, og hyppige konflikter viser seg som risikofaktorer for utvikling av atferdsproblemer (ibid.)

5.3. Barnevernet i møte med ungdom og deres familier

Det er barnevernet som fremmer forslaget om tvangsplassering etter §4-24 (bvl). I lovgivning blir barnet og foreldrenes rett til familieliv fremmet (jf. EMK art. 8, BK, art. 9 og 16). Der blir familiebegrepet knyttet opp mot den biologiske forståelsen av familie. I barnevernloven blir retten til samvær kun regulert ved en omsorgsovertakelse (jf. §4-19), altså ikke ved en tvangsplassering. ”Uavhengig av om barnet skal flytte hjem eller ikke, har barneverntjenesten en vesentlig rolle i arbeidet med å legge til rette for at foreldre holder kontakten med barnet mens det er plassert” (Slettebø 2009,82). Dette gjelder alle former for plasseringer, selv om de er ment som midlertidig. Barnevernet møter familien på sitt mest sårbare. En tvangsplassering vil være en inngripen i barnets og familiens liv. Offentlige myndigheter påtar seg et medansvar for hvordan familiens fremtidige felles liv kan utforme seg (Schwartz 2014,138). Hvordan familiebegrepet og den aktuelle familie forstås, avklares i forkant. Før en plassering

¹⁴ Sosiolog Erving Goffman belyser at vi presenterer oss selv i kraft av roller ved ulike opptredener, mye likt en teaterscene (Goffman 1992 [1959]).

har barnevernet allerede foretatt noen vurderinger, og disse kommer til uttrykk i beskrivelse av foreldreskap og familiepraksis.

Han trenger klar struktur og tydelige rammer over tid, samt tydelige voksenpersoner. Han må lære seg å ha de rette holdninger. Foreldre vil ikke klare å gi han dette, selv med hjelpetiltak. (Gutt 15 år).

I tekstutdraget ovenfor er det gjort noen vurderinger av i hvilken grad gutten og familien har nyttiggjort seg hjelpetiltakene. Det fremkommer at barnevernet mener gutten er i behov av mer enn den familiepraksisen som utøves i hjemmet. Ungdommens atferd påvirkes av miljø og konteksten de befinner seg i, og beskrivelsene av utfordringene kan komme ulikt til uttrykk etter hvem som beskriver de (Ogden 2011,239). I møte med ungdom skal barnevernet danne seg et bilde av både sterke og svake sider hos den unge. Dette skjer gjerne i en prosess hvor ungdommen har liten forståelse for at noen intervensjoner, da de som regel ikke er enig i en tvangsplassering eller interessert i et samarbeid rundt en plassering (Ogden 2011,223).

I lys av studiens forskningsspørsmål er det viktig å være klar over at det kan bli endringer eller behov for tettere relasjon til familie under og etter en plassering. Barnevernet bør ha avklart forståelse av familiens familiebegrep. Barnet kan oppleve at de biologiske bånd ikke oppleves som familie, og barnevernet må gjøre vurderinger om det er belastende for barnet å ha kontakt med sin biologiske familie. Derfor bør både barnets og forelderens forståelse av familie avklares. Gjennom å søke kompleksiteten i familien og hvordan familien selv konseptualiserer begrepet, kan det gi en utvidet forståelse av begrepets innhold og betydning for familien (Levin og Trost 1992, 348). Barnet kan ha en stefamilie, andre i nettverket eller andre betydningsfulle som for barnet kan defineres som familie. Derfor er det viktig at barnevernet aktivt gjennom samtaler med barnet, og ikke ut i fra en ”tatt for gitt forståelse”, søker en forståelse av hva familie er for det enkelte barn (Ellingsen 2014,152).

En beslutning om tvangsplassering kan fremmes i samarbeid med ungdom og deres familie, eller på selvstendig grunnlag fra barnevernet. Slike beslutninger kan inneholde sosialpolitiske, juridiske, ideologiske, skjønn og faglige begrunnelser. Hvordan familieforståelsen kommer til uttrykk kan være forskjellig. Barnevernet og den enkelte barnevernskonsulent vil kunne innta ulik forforståelse av familiens og barnets situasjon.

Gutt er et barn i fri flyt. Han har ikke fungert i sitt eget liv på mange år. Alle andre enn ham selv ser dette. Det er til hans beste at han får behandling, selv om dette er mot hans vilje (Gutt 17 år).

I tekstutdraget fremkommer det mer enn det som står i sitatet, blant annet barnevernets beslutningsgrunnlag. Den barnevernsfaglige argumentasjonen er konstruksjoner som vurderes opp imot gjeldende lovverk (Backe-Hansen 2003,83). Barnevernets partsforklaring bygger på innhenting av informasjon, ved observasjon og interaksjon med barnet og i familien. Gjennom informasjonsbearbeidingen skrives det et saksfremlegg som inneholder vurderinger som de ovenfor; ”barn i fri flyt”, ”ikke fungert i sitt eget liv” og at beslutningen er fattet ”mot hans vilje”. Dette kan forstås som et konstruert bilde av barnets behov og situasjon. Dette er inntrykkene som er innhentet og bearbeidet for deretter å skriftliggjøres, og de kan forstås som deskriptive slutninger (Backe-Hansen 2003,77). Barnevernet kan på denne måten se den deskriptive slutningen som et krav til ivaretagelse hos barnets familieliv eller til behandling i en institusjon. Disse konstruksjonene kan endres over tid i tråd med samfunnets normative føringer. Dette kan i seg selv være begrunnelse for å analysere dokumentasjon i barnevernet.

5.3.1. Barnets videre utvikling

Når barnet bor et sted, og ikke opplever tilknytning over tid, kan det for noen være fare for at barnet går inn i voksenverden uten en opplevelse av å tilhøre en familie (Ellingsen 2014,151). Å ikke ha kontakt med noen en selv definerer som familie, kan utgjøre risikofaktor for barnets videre utvikling. Ut i fra et tilknytningsperspektiv er det lettere å møte utfordringer i livet ved opplevelsen av støtte fra andre (Ellingsen 2014,151). Dette blir spesielt viktig for de barna vi møter i vedtakene, da de tydelig er i behov for familie eller betydningsfulle andre. I et av vedtakene fremkommer det en tydelig beskrivelse av en familie fremvisning og familiepraksis som forventes i tiden fremover. Denne tydeligheten er forutsigbar for flere parter. Barnet får også, gjennom en mer systemisk problemforståelse, et inntrykk av at det er en felles oppgave for flere parter. En systemisk forståelse forutsetter kommunikasjon innad i en familie eller i et annet system (Jensen 2009,26).

Det er en utfordring når det stopper litt i forståelsen av egne oppgaver for mor, men det er nettopp noe av det institusjonen må jobbe med. Skal man ha håp om at gutten og familien hans skal kunne bo sammen senere, må man jobbe med både mor og familien (Gutt 13år).

I tekstutdraget beskriver barnevernet at foreldrepraksisen til mor kan videreutvikles slik at hun på en bedre måte kan ivareta guttens videre utvikling. Det er kun i dette tekstutdraget fra hele utvalget at det fremkommer en systemisk forståelse. Gjennom et fremtidsblikk ser barnevernet her et behov for helhetlig arbeid med barnet og familien. Sitatet viser en tydeliggjøring av at konteksten barnet er i må videreutvikles. Det er viktig at delsystemer og strukturer rundt den unge kan samarbeide til barnets beste slik at opplevelsen av helhet og

sammenheng er tilstede for barnet, fremfor fragmentering og kaos (Larsen 2004,140). Ved tvangsplassering med familieinvolvering vil en systemisk tilnærming kunne gi en ny forståelsesramme for videre tiltak. Familieframvisning og familiepraksis vil kunne bli begrep som kan gi innhold til en tiltaksplan og i den videre forståelsen av et felles familieprosjekt. Den unge blir ut i fra denne tankegangen ikke isolert sett på som et problem, men som et symptom på familiens samlede utfordringer (Schwartz 2007,36). Storø, Bunkholdt og Larsen (2010,174) forstår et familieprosjekt som et sted der barnet har en positiv utvikling, og det forutsetter at barn i familien tar imot omsorg, at det er gjensidighet og at barnet har en relasjon til familie eller omsorgspersoner. Et felles mål for familieframvisningen kunne være; Familien skal gjennom endret familiepraksis sørge for at barnet får en positiv utvikling. Det bemerkes at selv om barnet kan ha kompliserte familierelasjoner som ung, kan ikke barnevern, klinikere, fylkesnemnd eller forskere forutse fremtidige relasjoner til familie og nettverk.

5.4. Oppsummering

Analysen har vist at det i fire av fem familier i utvalget fremkom belastninger med en eller flere risikofaktorer. Det skaper en bevissthet om at utvalget til studien er familier som lever under vanskelige levekår. Analysen belyser at barnets familieførståelse kan inneholde andre nære relasjoner enn de biologiske. Det er også fremkommet at sosioøkonomiske faktorer og tilknytning er sentralt for å forstå helhetssituasjonen for barnet og familiepraksisen i den enkelte familie. Det ligger forventinger og ulike følelser til foreldreskapet som kommer til uttrykk i ulik praksis om å klare å oppdra egne barn. Analysen forteller oss at forskjellige problemforståelser kan lede profesjonelles familieførståelse i ulik retning. Det kan igjen få konsekvenser for hvordan de unge ser seg selv, og hva andre i familie, nettverk og profesjonelle ilegger barnets identitet. Analysen gir et bilde av hvordan barnevernet, som del av det offentlige, vil ha en egen forforståelse, men også at hver enkelt profesjonsutøver kan ha ulik forståelse av hva familie er. Analysen viser ved hjelp av analyseverktøyene; familiepraksis og framvisning, at familien er av betydning for de ulike private parter. Det er på tross av at familien i liten grad blir vurdert som en ressurs eller blir synliggjort i forklaringene. Det fremkommer kun ett eksempel i utvalget på en systemisk tilnærming, hvor den unge blir vurdert inn i sin kontekst. I det øvrige materialet blir den unge sett på som utfordringen, og ikke som et symptom på familiens samlede utfordringer. Analysen kan tyde på at ulik konseptualisering av familiebegrepet kan føre til forskjellig forståelse, og således ulik tilgang til velferdsgoder og tiltak for den unge med atferdsvansker og deres familier. I neste kapittelet utforskes hvordan familie blir forstått i fylkesnemndas merknader.

6. Familie og familiepraksis i fylkesnemndas merknader

Hvem barnet definerer som familie eller betydningsfulle andre kan variere fra barn til barn. Krav til familien, forventinger til både individer og familien som helhet, samt forståelsen av familiebegrepet, vil forandres i takt med samfunnsutviklingen (Storø, Bunkholdt og Larsen 2010,173). Med analysebegrepene familiepraksis og familiefremvisning som er hentet fra familiesosiologien, tydeliggjøres familieforståelsen i fylkesnemndas merknader i dette kapitlet. Ved kategorisering av merknadene søkte jeg en sammenheng mellom materialet for å besvare forskningsspørsmålene, og denne sammenfatningen har jeg valgt å kalle "foreldreskap". Hva som fremkom av materialet og hva jeg legger i kategorien, blir belyst i analysen nedenfor. Analysen besvarer det andre forskningsspørsmålet i studien; *Hvordan kommer forståelsen av familie og familiepraksis til uttrykk i fylkesnemndas merknader?* Som nevnt tidligere ble jeg bevisst det tredje forskningsspørsmålet ved gjennomgang av materialet, og analysekapittel seks besvarer også; *Hvordan vektlegges familien som ressurs for ungdommen?* Merknadene må ses som en tekst som er et produkt av alle de faktorer som påvirker fylkesnemndas avgjørelse. Jeg starter med å legge frem hvordan familieforståelsen kommer til uttrykk i merknadene.

6.1. Mor - barn relasjon

Lenge har mor - barn relasjonen dominert den utviklingspsykologiske teoritradisjonen. Begrepet mor - barn dyaden har for forskere og teoretikere lenge blitt forstått synonymt med familiebegrepet (Kvvello 2010,183, Ogden 2015,233). Dette har medført at andre medlemmer av familien og øvrige familieformer har blitt utelatt, både i forskning og i forståelsen av familie. De unge i studien befinner seg på flere ulike arenaer. De er medlem i et familieliv og er som regel en av flere familiemedlemmer. Familie kan også være personer i den utvidede familien eller i annet nettverk. Morris (2012,907) hevder "It therefore makes sense to adopt fluid definition and to suggest that family networks will vary from child to child, regardless of any fixed professional understandings". Morris diskuterer familiepraksis når omsorg og beskyttelse må vurderes. Hun påpeker at denne forståelsen trenger mer forskning, fordi hun ser familiepraksis som et området hvor "We currently work with unknown realities" (Morris 2012,913). Dette ser vi også i tekstutdraget nedenfor, hvor en snever familieforståelsen kommer til syne;

Familien består av mor, Mor, f. -.70 og hennes sønn Gutten, f. -.97. Mor har foreldreansvaret og den daglige omsorg for gutten (Gutt 16år). (...).

GSI forklarte at institusjonen la vekt på god kontakt med familien og at mor kunne besøke Gutten og overnatte på stedet (Gutt 16år).

I sitatet fra "sakens bakgrunn" og i fylkesnemndas merknad kan "familie" forstås som synonymt med mor - barn relasjonen. Det kan på den ene siden være en nødvendig fremstilling som sier noe om guttens oppvekstsituasjon, men det kan også si noe om fylkesnemndas manglende forståelse av guttens familiesystem. Dette støtter tidligere forskning hvor fars foreldrepraksis bare unntaksvis blir presentert (Slettebø 2009,66, Vindegg 2011). Det er tydelig at far og andre familiemedlemmer ikke blir vurdert. Tekstutdraget viser mors foreldrepraksis og at hun er alenemor, men lite om andre familierelasjoner i guttens nettverk. Det kan se ut til å være tydelig her, og i utvalget for øvrig, at fylkesnemnda systematisk ikke tydeliggjør fars synspunkter i merknadene der far har en rolle. Disse synspunktene blir formulert som foreldrenes synspunkter. Begrepet familie er ikke lenger synonymt med foreldre- barn relasjonen, og innholdet i begrepet kan gi et ulikt og uklart bilde av familiens innhold. Samfunnsutviklingen gjør at både den faglige og begrepsmessige forståelsen av familie er i behov av en "justering" eller oppdatering (Storø, Bunkholdt og Larsen 2010,173-174). Dersom vi skal se studiens forskningsspørsmål om hvorvidt familien blir vurdert som betydningsfull, er det behov for å problematisere familiebegrepet. En slik problematisering av begrepet familie kan gi muligheten til å se hva vi kan kreve av omsorgstilbudene vi gir barn og unge i barnevernet (ibid.). Det kan medføre at en må revurdere en del tiltak og behandlingstilbud. Den samme problematiseringen vil på et politisk nivå også kunne avdekke ny forståelse av begrepet. Et eksempel på tolkning som er gjort på et politisk nivå er da britiske myndigheter gjennomgikk litteraturen til prosjektet "Think family". Der var de fleste politiske føringene hvor "familie initiativene" fremkom i virkeligheten, beskrivelser av foreldre -barn relasjonen og sårbare voksne, og lite i litteraturen omhandlet det utvidede nettverket (Morris, 2012,908). Dette skaper også en nysgjerrighet rundt hvordan det i praksis arbeides med familiens medlemmer og når det arbeides med hele familien som et system. Med utgangspunkt i den internasjonale forskningen skal jeg videre i analysen se hvordan familiebegrepet kommer til uttrykk i fylkesnemndas merknader.

6.2. Normative posisjoner i fylkesnemnda merknader

Vi lever i en tid hvor den normative "kjernefamilien", i europeisk sammenheng, er i ferd med å miste sin kraft (Silva og Smart 1999,4-5). Dette kan ses i lys av at det ikke lenger er en "rett" måte å leve sitt familieliv på. Familiepraksis impliserer at familie leves av individer, ikke at familielivet leves passivt i en forutbestemt struktur (ibid.). Foreldreskap kan ses på som et "familieprosjekt". Et familieprosjekt kan være å ha omsorg for et barn og se at barnet har

en positiv utvikling i tråd med foreldrenes eller omsorgsgiveres ønsker (Storø, Bunkholdt og Larsen 2010,174). Fylkesnemnda skal ta stilling til en tvangsplassering, og de vurderer også om innholdet i foreldreskapet er godt nok. Fylkesnemnda legger på denne måten normative føringer for foreldreskap. Det fremkommer ved familiepraksis og fremvisning i merknadene.

6.2.1. Familiefremvisning og familiepraksis i fylkesnemndas merknader

Individer og familier handler ofte ut i fra normative strukturer og konstruksjoner som ligger i samfunnet. Britisk forskning peker på at "family involvement is a less-developed area, although definitions and understandings of "family" are a well-established subject of debate" (Charles og Harris 2008;Willians, 2004, sitert etter Morris 2012,907). Familiefremvisning kan fange opp forestillinger om hvordan familielivet burde være, sammenlignet med andre familier. Det gjelder både de private og de offentlige parter som barnevern og fylkesnemnd. Når en bekymring blir meldt til barnevernet er det en reaksjon på at noen i barnets nærhet eller representanter for samfunnet tenker at ivaretagelsen i familien ikke er god nok. I tekstutdraget nedenfor fremkommer fylkesnemndas normative synspunkter på hvordan gutten ivaretas etter guttens behov;

Gutten fremstår å være i en begynnende skjevutvikling, som det er viktig å forhindre. Han trenger tydelig og god omsorg, samt forutsigbarhet og rutiner. Han må lære å forholde seg til struktur, krav og regler for å stå bedre rustet til et vanlig liv. Han trenger også å bli motivert til fortsatt skolegang. MST har vært forsøkt i familien uten tilstrekkelig hell, og foreldrene synes nå å ha gitt opp (Gutt 13 år).

I lys av forskningsspørsmålet kan tekstutdraget belyse at familiepraksis vurderes og måles opp mot guttens "begynnende skjevutvikling". Finch (2007) peker på at familiepraksiser er gitt mening fordi de vurderes av andre (Saltiel 2013,19). Både barnevernet og fylkesnemnda er med på å vurdere og definere familiepraksis gjennom hvordan familiefremvisningen kommer til uttrykk i tekster. Disse vurderingene er basert på en ide om hva godt foreldreskap er (Hennum 2002,51). Fylkesnemnda og barnevernet står ovenfor vurderinger basert på tidligere dokumentasjon, observasjon av samspill og samtaler med familiene. I vedtakene kom familiefremvisningen gjerne til uttrykk som utprøvd familiepraksis;

Alle opplysningene som foreligger tegner et totalbilde av en gutt med alvorlige og sammensatte atferdsproblemer, som i tillegg synes å ha spilt sine foreldre ut ved å være ute til sent på kvelden, ikke forholde seg til innetider, lure dem i forhold til utenlandstur, og bedyre at han angrer på voldsepisoden på skolen, når det motsatt synes å være tilfellet (Gutt 15 år).

I tekstutdraget påpeker fremvisningen at gutten gjennom sin praksis har "spilt ut", "ikke forholdt seg", "lure dem" og "bedyre". Sitatene viser en familiepraksis som bygger på enighet blant de andre familiemedlemmene. Det kan sies at gutten unndrar seg omsorg og

voksenkontroll, og at det er tydelig konflikt i forhold til grenser, rømming og tillit i foreldreskapet. Det sitatet ikke sier noe om, som må anses som en tolkning, er hvorfor gutten gjør disse handlingene og ”spiller seg ut” både på den sosiale og private arena. Guttens familie- og sosiale fremvisning kan være en ”invitasjon”, et håp om å bli hørt og forstått (Hertz 2011). Invitasjonen er til omgivelsene om at guttens totale situasjon består av mer enn den negative oppmerksomheten og atferden. Det er en risiko for at fremvisningen mister sin kontekst. En tolkning av den avvikende atferden er å forstå som både symptom og mestring.

Morgan foreslo å bevege seg fra å se familien som en institusjon, til å se familien mer som en prosess av sosial interaksjon som påvirker det daglige familielivet (Morgan, 1996, Saltiel 2013,18). Da kan en se hvordan familien lever sitt familieliv. Morgan sitt perspektiv kan være nyttig for å fange opp forståelse av de situasjoner hvor barn er i fare (Morgan 1996, Saltiel 2013,20). Oppdragelse blir noe som gjøres og foreldre inntar roller hvor de utøver familiepraksis. Ved å se hva foreldrene gjør, eller ikke gjør, kan en se om det er adekvat ivaretagelse av barnet. Fylkesnemnda skal ta stilling til om omsorg blir godt nok ivaretatt av familien eller om en tvangsplassering er bedre for den unge for en periode. Fylkesnemnda gir føringer for hva samfunnet, på en gitt tid, vurderer som god omsorg i foreldreskapet, og dette kommer normativt til uttrykk.

Utredningsrapport skrev følgende om gutt f.98 sine foreldre: ”Det er en oppfattelse av at gutt f.98 kan trenge mer omsorg, synlighet og oppmerksomhet fra sine omsorgspersoner. Og det anbefales en kartlegging av foreldres evner og forutsetninger til dette”. (...). Ut i fra hans fungering på institusjonen kan det også stilles spørsmål ved om hovedproblemstillingen skyldes mangler ved omsorgen og ikke atferdsproblemene (Gutt 15år).

I tekstutdragene fremkommer det hvordan foreldrenes omsorg har mangler. I mange tilfeller er det ”nær sammenheng mellom sviktende omsorg og det at barnet utvikler alvorlig atferdsproblemer” (Bendiksen og Haugli 2014,292). Larsen påpeker at ungdom med atferdsvansker i hovedsak har vokst opp med utydelige og tilfeldige grenser som kjennetegner foreldrepraksisen (Larsen 2004,143-144). For barn som har levd med foreldre hvor relasjonen har inneholdt oppgitthet, håpløshet og negativ feedback, kan familiepraksisen ha bidratt til problemskapende faktorer (ibid.). I fylkesnemndas vedtak legges individualisering til grunn for å belyse barnets situasjon. Det er også fylkesnemndas oppgave å se om vilkårene er oppfylt (jf. bvl.), hvilket innebærer at det skal vurderes hva som er det beste for barnet i hver enkelt situasjon. Fylkesnemnda er pålagt å gjøre individuelle vurderinger, men det betyr ikke at familiedynamikken ikke er av betydning da barnets liv skal vurderes. Fokus på kun en

individuell vurdering kan gjøre at en overser sosioøkonomiske faktorer og familiepraksis som utøves i familien (Kojan 2011, Slettebø 2009). I noen tilfeller vil andre faktorer enn tilknytning og sosioøkonomiske også kunne spille inn i forhold til partenes forklaring. Dette kan være hvilke ressurser som er iboende familien, og hva og hvordan familien kan hjelpe. Det kan være med på å gi familielivet og familiebegrepet innhold, spesielt i saker hvor fylkesnemnda skal ta stilling til en tvangsplassering. Partene kan være uenige i hva som er den beste løsningen for barnet, noe som ofte er grunnen til at saken fremmes for fylkesnemnda. Det skaper ulik forståelse av barnets situasjon, samt en maktubalanse i mellom de private parter og fylkesnemnda;

Fylkesnemnda er likevel ikke enig med gutt f. 98 og hans foreldre i at de ikke lenger er grunn til alvorlig bekymring. Fylkesnemnda ser nemlig slik at et nytt alvorlig trekk ved gutt f.98 har vist seg de siste månedene, nemlig manglende impuls kontroll, en manglende evne til å vurdere konsekvenser av egen atferd, og en vilje til å bruke vold selv ved det som må betegnes som mindre provokasjoner (Gutt 15 år).

I tekstutdraget ovenfor kommer det frem at de private parter ikke er enig at gutten behøver en institusjonsplassering. Det fremkommer at foreldrene ikke lenger er like bekymret for gutten. Det kan bygge på at familien har en annen problemforståelse. Familien er fra Palestina, og en tolkning kan være at de innehar en kollektivistisk orientert familiefremvisning. Det vil si at hovedoppgaven til familien vil være løst da barnet tar del og tar ansvar i fellesskapet (Larsen 2004,144). Dette står i kontrast til den individualistiske problemforståelsen som ligger til den vestlige kultur. Her vil en forståelse av individuelle rettigheter og muligheter vurderes høyt, og muligheten til å utvikle sin selvstendighet og sosial kompetanse være familiens hovedoppgave (ibid.). I møte med den enkelte familie er det viktig å vurdere hvordan relasjonen konstrueres, og være bevisst den kulturavhengig familieførståelsen (Storø, Bunkholdt og Larsen 2010,175). I familier fra kollektivistiske kulturer kan det være flere omsorgspersoner utover de som er i fylkesnemnda. Ofte kan tanter, kusiner, besteforeldre i Norge og andre land ha en sterk påvirkning på familiepraksisen og hvordan barnets daglige ivaretagelse utspiller seg. Derfor blir det relevant å stille spørsmålstegn ved hva denne reduserte bekymringen bygger på, og om den utvidede familie og nettverk har planlagt egne tiltak i tiden fremover. Et eksempel kan være å sende gutten til utlandet for en periode.

6.3. Familieliv og familieførståelse i fylkesnemndas merknader

6.3.1. Familiefremvisningen: å være et forbilde

Familiepraksis inneholder hverdag som utspiller seg i et ordinært familielivet, det er handling eller interaksjon rettet mot en av familiens medlemmer (Cheal 2002,12). En familiepraksis

eller en fremvisning kan også fungere som et bilde på noen man ønsker å identifisere seg med. I sitatet under ser en hvordan jenta ønsker ”å gjøre” en familiepraksis ved å være et forbilde;

Hun forklarte at det skyldes bl.a. at hun ønsket å være på nåværende plasseringssted, og at hun har forstått at hun er et forbilde for sin søster (Jente 17 år).

Fylkesnemnda påpeker at jenta selv har vektlagt at hun er et forbilde for sin søster. Dette blir en direkte familiefremvisning. Dette er en mulighet hvor hun i sin familiepraksis kan bruke tid til å opprettholde en relasjon til sin søster. Gjennom direkte interaksjon og tilstedeværelse i hverdagen kan jenta være med sin søster. Blant ungdom som har vært plassert på institusjon er det varierende i hvilken grad kontakt og arbeid med den biologiske familien som har funnet sted (Storø 2001,141). Dette vil få konsekvenser når den unge skal flytte ut. Ideelt sett bør kontakten med det biologiske nettverket ha vært vedlikeholdt under oppholdet. Slik er det ikke alltid og det kan medføre at den unge ved utflytting står ovenfor ”å finne tilbake til sitt opprinnelig nettverk og å definere seg selv inn i den nye rollen som ung voksen” (ibid.). Det vil også være ulik familiepraksis i hvilken støtte den unge kan forvente å få av egen familie i en ettervernprosess.

6.3.2. En sosial diagnose eller en familiepraksis?

Fylkesnemnda skal ta stilling til informasjon som blir lagt frem av de ulike partene. Familien kan på sin side anse seg selv som en familie uten risiko faktorer, og kan dermed oppleve å ikke gjenkjenne beskrivelsen. Fylkesnemndas beskrivelse av familien i tekstutdraget nedenfor er å tolke som normativ og gir et uttrykk i form av en deskriptiv slutning:

I tillegg til de alvorlige atferdsproblemer han har hatt, har han vokst opp i en familie som har hatt mange belastninger, og som kommer fra et svært belastet område (Gutt 15 år).

Ovenfor presenteres en familie med ”mange belastninger”. Familien kan forstås som en utsatt familie eller som en familie med mange risikofaktorer. Fylkesnemnda ser her gutten som en del av et system, men gjør kun rede for belastningene. En fortolkning av tekstutdraget er at det er omsorgssituasjonen og familiepraksisen som har ført til guttens utfordringer. Det understrekes at det er belastningene i guttens situasjon og familieliv som gjør at vilkårene for vedtaket foreligger (jf.§4-24 bvl.). Foreldrenes manglende foreldrepraksis kommer til syne, men hva med forelderens ressurser? I kjølevannet av dette kan det stilles spørsmål om det har sammenheng med at barnevernloven ikke regulerer samvær ved §4-24 slik det gjør ved en omsorgsovertakelse etter §4-12, jf. §4-19. Er det slik at det ikke stilles spørsmål som fanger opp foreldres ressurser og praksis? Dette medfører at fylkesnemnda ikke tar stilling til samvær, noe som kan ivareta barnets rett til familieliv. Fylkesnemndas beskrivelse av

familiepraksis kan, uavhengig av hvilke vilkår som foreligger, være med på kategorisere forståelsen av barnet og familien. Hvordan barnet og deres familie blir beskrevet i merknader eller i hjelpetiltak fra barnevernet vil kunne føre med seg en ”sosial diagnose”. Denne forståelsen kan være hensiktsmessig å få tilgang til for omgivelsene, spesielt for offentlige myndigheter (Dencik, Jørgensen, Sommer 2008,279). Den sosiale diagnosen sørger for at familieframvisningen blir i tråd med kategoriene (ibid.) Og fordi den kan legge føringer for videre behandling og oppfølging av barnevernet, skole og andre instanser. Den kan også føre med seg en uheldig stigmatisering av barnet og familielivet ved at familien er en del av selve ”problemet”.

6.3.3.Manglende familiepraksis

Familiepraksis tydeliggjør hva familien gjør, men det kan også være med på å belyse hva som ikke gjøres eller unnlates i en familie (Morgan 1999,20). Familiepraksis og framvisning gjør det lettere å få tak i endringer og utvikling enn om det benyttes et statisk familiebegrep hvor familie er en enhet (Ellingsæter og Leira 2004,16, Silva og Smart 1999,5). Dermed kan disse begrepene også benyttes da praksisen ikke finner sted.

Nemnda har merket seg at gutt f.98 sin far har deltatt på de møter som har funnet sted, mens hans mor bortimot ikke har deltatt. Sett i lys av at det også åpenbart har vært en del uenighet mellom foreldrene, ved at hans mor ikke synes helt å ha tatt inn over seg alvoret i sønnens problemer, ville det ha vært formålstjenlig hvis hun deltar i større grad i møter og annen kontakt med barneverntjenesten og hjelpeapparatet. Fylkesnemnda håper derfor at hun vil kunne bidra til sønnens utvikling ved å delta på de møter som holdes (Gutt 15 år).

I sitatet fremkommer en mangel i familiepraksis. I denne familien påpeker fylkesnemnda at mor bør vise større delaktighet i ivaretagelsen utenfor hjemmet og at hun bør se alvoret i guttens utfordringer. Det kan ut som mor ikke innfrir det samfunnet tillegger foreldrerollen. Dette gjelder å ta del i guttens ivaretagelse ved møter med barnevern og andre relevante instanser. Familiepraksis som ikke gjøres kan oversettes til dårlig omsorg. Familiepraksis kan altså også forekomme utenfor hjemmet, og det kan gjøres ulik familiepraksis innenfor en familie. Barnevernet og fylkesnemnda kartlegger ofte aktiv handling, men familiepraksis som ikke finner sted er vel så viktig å kartlegge. Det er summen av den totale praksisen som gjøres i familien, som til slutt vurderes om er tilstrekkelig for barnet for en videre positiv utvikling. Det kan også være andre faktorer til at mor ikke deltar. Tolkninger av at mor uteblir kan være at det er vanskelig å reise fra hjemmet på grunn av andre hjelpetrengende barn. Er mor redd hjelpeapparatet? Er språk en barriere? Eller er det andre grunner som gjør at mor ikke deltar? Schwartz (2007,181) har i sin avhandling sett på hvordan foreldreskap enten ses på som en

del av løsningen eller som en del av ”problemet”. Tankegangen bygger på en forståelse av at barn og foreldre har stor betydning for hverandre uavhengig av om barnet skal plasseres eller ikke. Spørsmålet Schwartz (2007,205) stiller om foreldres deltakelse er ikke enten eller, men *hvordan* og på *hvilken* måte kan de støtte barnet.

Foreldre er og bør være ressurser for sine barn. Men det kan være tilfeller hvor deres familiepraksis ikke er tilstrekkelig for oppfølgingen av barnet. Hvis barnet er på vei inn i et miljø bestående av rus og kriminalitet kan det være behov for plassering i institusjon. Det kan være det beste for alle parter at barnet tvangsplasseres for en periode og får mulighet til å motta behandling. I sitatet nedfor unndrar gutten seg omsorg, og det virker ikke som familiepraksis i guttens familie er nok for å ivareta gutten utfordringer og behandlingsbehov.

Han unndrar seg foreldrenes grenser og regler i hjemmet ved å utebli derfra. Han oppholder seg i et miljø der det benyttes rusmidler. Han vil helst slutte på skolen og flytte på hybel på Y. Han sier til foreldrene at han vil ta sitt liv om han ikke får gjøre som han vil (Gutt 17 år).

Gutten i tekstutdraget befinner seg i et miljø hvor det brukes rusmidler. Foreldrenes grenser ser ikke ut til å bli fulgt opp av gutten. Familiepraksis i slike situasjoner er på ingen måte lett, da opplevelsen vil kunne påvirkes av en sterk redsel for barnets videre utvikling. I tillegg kan det være slik at ulike hjelpetiltak rettet mot familiebevaring har blitt benyttet over tid. Når barn med alvorlige atferdsvansker blir værende i hjemmet med hjemmebaserte tiltak over lengre tid kan det skape relasjonell fattigdom innen familien, og konsekvensen kan medføre alvorlige samspillproblemer på sikt (Storø,Bunkholdt og Larsen 2010,175). Foreldre kan også være dratt mellom barnets manipulering, barnevernet og egne tanker om egen fremvisning og praksis. Foreldrene kan være i behov av støtte i forkant, under og etter en plassering.

6.4. Oppsummering

Analysen har vist hvordan familie kan tas for gitt i merknadene, hvor fortsatt familie er synonymt med mor - barn relasjonen. Dette til tross for at barnet har rett til familieliv med både foreldre og søsken (jf.BK,EMK). Analysen peker på at det innad i en familie kan foregå ulike familiepraksis og fremvisning, som er en konstruksjon av sin tid. Hvilket fremkommer i merknadene som utprøvd praksis i forhold til den unge. Familiepraksis er med på å gi familiebegrepet innhold, ikke bare at familien forstås som noe som bare ”er”, men at det er noe vi ”gjør”. Analysen viser at individuelle og kollektivistiske problemforståelser kan føre til ulike forståelse. Familieforståelsen fremkommer kun i materialet ved påpeking av belastninger og dårlig familiepraksis, ikke i forbindelse med familiens ressurser eller beskyttelsesfaktorer.

7. Oppsummering og avsluttende diskusjon

Formålet med studien har vært å få frem en bredere og tydeligere bevissthet rundt familieforståelsen. Det er gjort en kvalitativ studie ved en tematisk tilnærming av fem fylkesnemndsvedtak og en gjennomgang av hvordan "familie" kan forstås i et utvalg av offentlige dokumenter, litteratur og lovgivning. Studien belyser hvordan en ved analyseverktøyene familiepraksis (Morgan 1996) og familiefremvisning (Finch 2007) kan søke "praksiser" enten de er gode, dårlige, tilstede eller fraværende. Begrepene gir perspektiv til observatøren, og kan avdekke forutinntatte forståelser ved at de viser noe aktivt og bevegelig, og skaper dermed rom for forandring av praksis og i forståelse.

7.1. Oppsummering av funn i lys av studiens forskningsspørsmål

Familielivet er beskyttet i lovgivningen og kan forstås som en grunnenhet i samfunnet (Grunnloven §§102,104,BK,EMK). Det åpnes for en bredere forståelse av familie ved Raundalenutvalgets utredning (NOU:2012:5,34-35). Menneskerettighetsdomstolen har også lagt en vid tolkning av familie til grunn for sin praksis. Barnevernet og fylkesnemnda må på tross av dette ta høyde for at barn kan leve under familieforhold som ikke defineres som "gode". Analysen viser at det i fire av fem familier i utvalget fremkom belastninger med en eller flere risikofaktorer. Det tidligere forskning i tillegg viser er at familiene i materialet kan forstås som familier som lever under vanskelige levekår og anses som "sårbare" (Slettebø 2009,Backe-Hansen mfl.2014). I kapittel fem stilles spørsmålet; *Hvordan kommer forståelsen av familie til uttrykk i barnevernets og i de private parter forklaringer?* Analysen viser hvordan familieforståelse kan inneholde andre nære relasjoner enn biologiske og likevel være av betydning for den unge. Dette er i tråd med tidligere forskning (Egelund og Hestbæk 2003,160, Ellingsen 2014, 142). De private parter vil ha andre roller, normer og ansvar når de selv er en del av familielivet, hvilket medfører at det knyttes forventninger til begrepet. På den måten kan en si at foreldreskapet og familie forstås som en funksjonell enhet (Parsons 1955). Sosioøkonomiske faktorer, resiliens, temperament og tilknytning er sentralt i å forstå barnets helhetlige situasjonen, og slik jeg forstår kan det ha innvirkning på kvaliteten av omsorgen. Familien er en sosialiseringarena. Ulike familieformer og foreldreskap skaper kompleksitet som krever en bredere definisjon av hva familie er (Cheal 2002,7). Analysen antyder at det tillegges forventninger og følelser til familiepraksis som kan komme ulikt til uttrykk i forhold til ungdom, fordi foreldreskap ikke bare er noe vi "har", men det "gjøres" i hverdagslivet. Barn med atferdsvansker kan dermed si noe indirekte om foreldreskapet (Hennum 2002,267).

Analysen illustrerer at individuelle og kollektivistiske problemforståelser kan føre til ulik forståelse av barnet, og den unges situasjon i partenes forklaringer og i merknadene. Det kan lede de ulike parters forståelse av familie i ulik retning i behandling og få konsekvenser for hvordan vi forstår og møter barnet, noe som igjen har betydning for den unges identitet og selvbilde (Schwartz 2014). I kapittel seks stilles spørsmålet; *Hvordan kommer forståelsen av familie og familiepraksis til uttrykk i fylkesnemndas merknader?* Analysen viser at omsorg kan ”gjøres” forskjellig ved ulik familiepraksis og fremvisning. Denne praksisen er med på å gi innhold til forståelsen av familien og at omsorg er en konstruksjon av sin tid. I analysen belyses praksis som er forsøkt, men ikke lykkes med i forhold til den unges atferdsvansker. Fylkesnemnda legger et normativt innhold til familiebegrepet og påpeker hvilken familiepraksis som burde fremvises. På tvers av materialet spurte jeg; *Hvordan vektlegges familien som ressurs for ungdommen?* Analysen illustrerer at unge har behov for og ønske om kontakt med familie og nettverk. Det er i tråd med det forandringsfabrikkens ”proffer” ønsker for det fremtidige barnevernet (Forandringsfabrikken 2015). Analysen viser at unge er i behov av ivaretagelse, omsorg og grenser, og i noen tilfeller beskyttelse fra å skade seg selv og andre. Det gir et bilde av nettopp hva familielivet har prøvd å ivareta, ved familiepraksis. Den unge kan også være utsatt for skadelige familiepraksiser som gjør at barnet utøver den atferden hun eller han gjør, dette må alltid tas i inn i den helhetlige vurderingen. Analysen viser at fylkesnemnda vektlegger individualisering av barnets behov og rettigheter, men at barnet ikke vurderes i sin kontekst, som er i familien. Familien mister dermed sin posisjon, anerkjennelse og kraft til å ivareta barnets videre utfordringer, uavhengig av om barnet tvangsplasseres. Fylkesnemnda vurderer ikke familiens ressurser direkte i merknadene. Mine funn underbygger at det fortsatt kan ligge et ”doxa” til familieførståelsen (Ellingsen 2014,137). I studien er familie tilstede og har betydning på en indirekte måte i forklaringene, men den helhetlige forståelsen av familie fremkommer i liten grad i materialet. I kun én av barnevernets forklaringer tillegges familien betydning for barnets videre utvikling. Her vektlegges familien som ressurs, og behovet for å arbeide helhetlig med familien vurderes. I de øvrige forklaringene blir de unge ikke sett på som et symptom på familiens utfordringer (Schwartz 2007,36). Barnets problemer ses her isolert, hvor en ikke ser risikofaktorer, belastninger og dårlig familiepraksis som en del av familiesystemet. Ulik konseptualisering av en familie som ”sårbar” kan medføre at vi ser barnets utfordringer som mer iboende egenskaper enn som familiens samlede utfordringer der det er en gjensidig avhengighet mellom medlemmene. Familieførståelsen blir fortsatt tatt for gitt i vedtakene, familien blir i liten grad synliggjort eller vurdert som en ressurs i forklaringene som fremlegges, noe jeg anser som et funn.

7.2. Anses familien som en mulig ressurs i den videre ivaretagelsen av den unge?

Analysen viser få beskrivelser om helhetlig og strukturell forståelse av den unges situasjon. Dette retter blikket tilbake mot konteksten hvor disse vedtakene blir formet. Hvorfor blir ikke familie, eller familie som en ressurs vurdert i vedtakene? Er det slik at begrepet er blitt så "gitt" for oss at det er blitt usynlig for individer og for profesjonelle i det offentlige rom? Jeg ser dette i forlengelse av forskningsspørsmålene ovenfor hvor den unge er en del av et familieliv uavhengig av en plassering. Er dette en konsekvens av at feil type fagspørsmål blir stilt? Hvor er den grunnleggende retten til et familieliv i disse vurderingene? (jf. Grunnloven, EMK, BK). Svaret kan ha sammenheng med at barnevernloven ikke har noen tilsvarende bestemmelse om samvær ved plassering etter §4-24, som ved omsorgsovertakelse etter §4-12 jf. §4-19. Det kan være årsaken til at fylkesnemnda ikke tar stilling til spørsmålet. Ungdom som tvangsplasseres kan ha en rekke ulike plasseringer bak seg. Summen av tiden den unge uteblir fra hjemmet blir i flere tilfeller langvarige. I følge tvangsforskriften §10 har barnet rett til å motta samvær og besøk, men etter samme forskrift §23 kan institusjonen nekte samvær i inntil 14 dager (forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjon, 2011). Dette gjør at lovverket etter min forståelse er uklart. Med bakgrunn i min erfaring fra barnevernet, gir det grunnlag for å spørre hvordan dette ivaretas. Jeg har erfart varierende praksis og kunnskap om familieforståelsen, og betydning av familie i behandlingen og kontakten, både av institusjoner og i barnevernet. Det kan få direkte innvirkning i hvilken grad familie blir vurdert som ressurs, og *hva* og *hvordan* de kan og får lov til å ta del i behandlingen av den unge (Schwartz 2007,205). Mine funn og refleksjoner gir trolig grunn til å stille nye kritiske forskningsspørsmål som kan utvide familieforståelsen ytterligere i tiden fremover; Hva skjer i de tilfeller hvor fylkesnemnda eller barnevernet ikke legger føringer for samvær? Medfører det at familieperspektivet er fraværende fra den unges behandling og at det i praksis ikke arbeides med hele familien? Eller at det ikke tilrettelegges for samvær eller styrking av relasjoner? Dette kan igjen påvirke hvordan unge inntreer voksenlivet etter endt plassering, og hvilke relasjoner de da har til familie og nettverk. Denne studien peker på hvordan familieforståelse, praksiser og ressurser har kommet til uttrykk i vedtak. Formålet med studien var å skape bevissthet rundt hva som tillegges familieforståelsen, som igjen påvirker beslutninger, problemforståelser og hvordan skriftlige dokumenter utformes. Mine funn viser at familie i liten grad blir vurdert inn i fylkesnemndas vedtak. Studien fremmer at unge skal møtes i den konteksten de oppholder seg i, som er barnets familie og nettverk. Dette gir et helhetlig bilde av utfordringer og ressurser hos den enkelte familie, og skaper økt familieforståelse og grunnlag for en bedre, og mer nyansert beslutning for den unge.

Litteraturliste

- Aarseth, Helene. 2011. *Moderne familieliv. Den likestilte familiens motivasjonsformer*.
Latvia: Cappelen damm akademisk.
- Aase, Tor Halfdan og Erik Fossåskaret. 2014. *Skapte virkeligheter. Om produksjon og
tolkning av kvalitative data*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Andreassen, Tore. 2003. *Behandling av ungdom i institusjoner. Hva sier forskningen?* Oslo:
Kommuneforlaget.
- Backe-Hansen, Elisabeth (red). 2003. *Barn utenfor hjemmet. Flytting i barnevernets regi*.
Oslo: Gyldendal akademisk.
- Backe-Hansen, Elisabeth, Christian Madsen, Lars B. Kristofersen og Bjørn Hvinden (red.).
2014. *Barnevern i Norge 1990-2010. En longitudinell studie*. Nova rapport 9/2014.
Lest: [http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-
arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Barnevern-i-Norge-1990-
2010](http://www.hioa.no/Om-HiOA/Senter-for-velferds-og-arbeidslivsforskning/NOVA/Publikasjoner/Rapporter/2014/Barnevern-i-Norge-1990-2010) (4.4.2015).
- Bakke, Inger Marie og Lena Holmberg. 2013. "Besteforeldre og barn i barnevernet." *Fontene
forskning* 1/13: 4-17.
- Beck- Gernsheim, Elisabeth. 2002. *Reinventing the Family. In search of new lifestyles*.
Cambridge: Polity.
- Bendiksen, Lena R.L. og Trude Haugli. 2014. *Sentrale emner i barneretten*. Oslo:
Universitetsforlaget.
- Borge, Anne Inger Helmen. 2003. *Resiliens. Risiko og sunn utvikling*. Oslo: Gyldendal Forlag
AS.
- Brandth, Berit og Moxnes, Kari. 1996. *Familie for tiden. Stabilitet og forandring*. Tangen:
Tano Aschehoug.
- Braun, Virginia og Victoria Clarke. 2006. "Using thematic analysis in psychology" I:
Qualitative Research in Psychology 2006; 3, 77-101.
- Breivik, Fritz Leo og Kate Mevik. 2012. *Barnefordeling i domstolen. Når barnets beste blir
barnets verste*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Brekke, Mary. 2006. *Å begripe teksten. Om grep og begrep i tekstanalyse*. Kristiansand:
Høyskoleforlaget.
- Charles, Nickie, Charlotte Aull Davies og Christopher Harris. 2008. *Families in Transition:
Social Change, Family Formation and kin relationships*. Bristol: Policy Press. Sitert i
Morris, Kate. 2012. Thinking family? The complexities for family engagement in care
and protection. I: *British journal of Social Work* 2012 42:906-920.

- Cheal, David. 2002. *Sociology of family life*. New York: Palgrave.
- Dencik, Lars, Per Schultz Jørgensen og Dion Sommer. 2008. *Familie og børn i en opbrudstid*. København: Hans Reitzels forlag.
- Den europeiske menneskerettskonvensjon av 4. november 1950 (menneskerettighetserklæring-EMK). Lest: http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_NOR.pdf (2.2.2015).
- Egelund, Trine og Anne-Dorthe Hestbæk. 2003. *Anbringelse af børn og unge uden for hjemmet. En forskningsoversigt*. København: socialforskningsinstituttet.
- Ellingsen, Ingunn. T. 2011. *Adolsecents in foster care and their families. A Q methodological study on family perceptions*. Stavanger: Universitetet i stavanger, Faculty of Arts and Education, Phd Thesis Uis no. 128-june 2011.
- Ellingsen, Ingunn. T. 2014. "Family isn't word, it's a sentence" – familieforståelser i lys av barnevernsfaglige prinsipper". I: *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Ingunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug (red). Oslo: Universitetsforlaget.
- Ellingsæter, Anne Lise og Arnlaug Leira. 2004. *Velferdsstaten og familien. utfordringer og dilemmaer*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ellingsæter, Anne Lise. 2012. Innledning: Velferdsstatens familier. I: Ellingsæter, Anne Lise og Karin Widerberg (red.). *Velferdsstatens familier. Nye sosiologiske perspektiver*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Falck, Sturla (red). 2006. *Hva er det med familieråd?. Samlerapport fra prosjektet: "nasjonal satsning for utprøving og evaluering av familieråd i Norge*. NOVA rapport 18/06. Lest: http://www.nova.no/asset/2624/1/2624_1.pdf (9.3.2015).
- Finch, Janet. 2007. Displaying families. I: *Sociology* 41 (1): 65-81.
- FNs konvensjon om barnets rettigheter av 20. november 1989 (barnekonvensjonen – BK). Lest: <http://www.fn.no/Bibliotek/Avtaler/Menneskerettigheter/FNs-konvensjon-om-barnets-rettigheter-Barnekonvensjonen> (20.2.2015).
- Forandringsfabrikken. 2015. *Hva slags barnevern skal Norge ha i 2020?* Lest; <http://www.forandringsfabrikken.no/wp-content/uploads/2015/03/Barnas-Barnevern-20202.pdf> (23.4.2015).
- Forskningsetiskekomiteer. 2009. *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Lest: <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi-2006.pdf>(23.3.2015).

- Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjoner. 2011.
 Forskrift om rettigheter og bruk av tvang under opphold i barneverninstitusjoner etter *Barnevernloven*. Lest fra: <https://lovdata.no/pro/#document/SF/forskrift/2011-11-15-1103?searchResultContext=5178> (1.5.15).
- Gabb, Jacqui. 2011. Troubling displays: The affect of gender, sexuality and class. I: Dermott, Esther og Julie Seymour. *Displaying families. A new concept for the sociology of family life*. Hampshire: Palgrave macmillan.
- Gadamer, Hans- Georg. 1999. Forståelsens historitet som det hermeneutiske problem. I: J.Guldahl og M.Møller (red.). *Hermeneutikk. En antologi om forståelse*. København: Dansk Gyldendal.
- Grøholt, Berit, Hilchen Sommerschild og Ida Garløv. 2008. *Lærebok i barnepsykiatri*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Heaphy, Brian. 2011. Critical relational displays. I: Dermott, Esther og Julie Seymour. *Displaying families. A new concept for the sociology of family life*. Hampshire: Palgrave macmillan.
- Henum, Nicole. 2002. *Kjærlighetens og autoritetens kulturelle koder: Om å være mor og far for norsk ungdom*. Oslo: Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring Nova Rapport nr 19/02.
- Hertz, Søren. 2011. *Barne- og ungdomspsykiatri. Nye perspektiver og uante muligheter*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Højberg, Henriette. 2013. Hermeneutik. Forståelse og fortolkning i samfunnsvidenskapene. I: Fuglsang, Lars, Poul Bitsch Olsen og Klaus Rasborg. 2013. *Videnskabsteori i samfunnsvidenskapene. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Jensen, Per. 2009. *Ansikt til ansikt. Kommunikasjons- og familieperspektivet i helse- og sosialarbeid*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Johannessen, Asbjørn, Per Arne Tufte og Line Christoffersen. 2010. *Introduksjon til samfunnsvitenskaplig metode*. Oslo: abstrakt forlag.
- Killén, Kari. 2010. *Sveket II. Ansvar og (be)handling*. Oslo: Kommuneforlaget.
- Kjønaas, Anne Marie. 2009. *Foreldreskap og omsorg*. Oslo: Hio -Masteroppgave i sosialt arbeid.
- Kojan, Bente Heggem. 2011. *Klasseblikk på et barnvern i vekst*. NTNU: Phd- avhandling Lest; <http://ntnu.diva-portal.org/smash/get/diva2:454286/FULLTEXT02> (11.2.2015).

- Kojan, Bente Heggem 2013. Hvordan kan et strukturelt perspektiv med fokus på begreper som klasse og levekår påvirke barnverntjenestens praksis? I: *Det nye barnevernet*. Edgar Marthinsen og Willy Lictwarck (red.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Krogh, Thomas. 1996. *Historie, forståelse og fortolkning*. Oslo: Ad Notam Gyldendal.
- Kvale, Steinar og Svend Brinkmann. 2009. *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Kvello, Øyvind. 2010. *Barn i risiko. Skadelige omsorgssituasjoner*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Larsen, Erik. 2004. *Miljøterapi med barn og unge. Organisasjonen som terapeut*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Levin, Irene og Jan Trost. 1992. Understanding the concept of family. I: *Family relations*, vol 41 no. 3, 348-351.
- Levin, Irene. 1994. *Stefamilien- variasjon og mangfold*. Oslo: Aventura forlag A/S.
- Leira, Haldis Karen. 2003. *Det gode nærvær. Kulturens psykologiske betydning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Lindboe, Knut. 2012. *Barnevernrett*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Lov av 17. Mai 1814. *Grunnloven*. Justis- og beredskapsdepartementet. Lest; <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1814-05-17?q=Grunnloven>. (15.1.15).
- Lov av 17. juli 1992 nr. 100. *Lov om barneverntjenester* (barnevernloven - bvl). Barne- og likestillingsdepartementet. Lest; <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1992-07-17-100> (2.2.2015).
- Malterud, Kirsti. 2011. *Kvalitative metoder I medisinsk forskning. En innføring*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Misund, Britt Ingunn. 2014. Beslutningsteoretiske perspektiver på beslutningsprosesser i barneverntjenesten. I: *Barnevernets brennpunkt. Beslutningsgrunnlag og beslutninger*. Ingunn T. Ellingsen og Reidar S. Østerhaug (red). Oslo: Universitetsforlaget.
- Morgan, David. 1996. *Family Connections. An introduction to family studies*. Cambridge: Polity Press.
- Morgan, David. 1999. Risk and Family Practices: Accounting for Change and Fluidity in family life. I: Silva, Elizabeth B. og Carol Smart. 1999. *The New Family?*. London: SAGE Publications Ltd.
- Morris, Kate. 2012. Thinking family? The complexities for family engagement in care and protection. I: *British journal of Social Work* 2012 42:906-920.

- Moxnes, Kari.1990. *Kjernesprengning i familien? familieforandring ved samlivsbrudd og dannelse*. Oslo: Universitetsforlaget. Lest;
<http://www.nb.no/nbsok/nb/3191ee1e18369f4bdc92fba107f3e8cc.nbdigital?lang=no#0> (25.3.2015).
- Moxnes, Kari.2003. *Skånsomme skilsmisser - med barnet i fokus*. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Neumann, Cecilie B. og Iver B. Neumann. 2012. *Forskeren i forskningsprosessen. En metodebok om situering*. Litauen: Cappelen Damm akademisk.
- Nilsen, Hedvig Nilsen. 2006. *Omsorgsovertakelse som tekst- og meningsdannelser i barnevernsdokumenter*. Oslo: Hio -hovedfagsrapport 2006 nr 11.
- NOU 1985:18. *Lov om sosiale tjenester mv*. Sosialdepartementet. Lest:
https://lovdata.no/pro/#document/NOU/forarbeid/nou-1985-18/KAPITTEL_3
 (1.3.2015).
- NOU 2000:12. *Barnevernet i Norge. Tilstandsvurderinger, nye perspektiver og forslag til reformer*. Barne- og familiedepartementet.
- NOU 2012:5. *Bedre beskyttelse av barns utvikling. Ekspertutvalgets utredning om det biologiske prinsipp i barnevernet*. Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet.
- Ot.prp.nr.44 (1991-1992). *Om lov om barneverntjenester (barnevernloven)*. Barne- og familiedepartementet. Lest; https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Stortingsforhandlinger/Lesevisning/?p=1991-92&paid=4&wid=c&psid=DIVL312&pgid=c_0131&s=True (15.4.2015).
- Ot.prp.nr.45 (2002-2003). *Om lov om endring i menneskerettsloven mv. (Innarbeiding av barnekonvensjonen i norsk lov)*. Justis- og politidepartementet. Lest;
<https://www.regjeringen.no/nb/dokumenter/otprp-nr-45-2002-2003-/id172802/?docId=OTP200220030045000DDDEPIS&ch=1&q=> (1.4.2015).
- Ogden, Terje. 2011. "Kartlegging og utredning av alvorlige atferdsproblemer hos ungdom. I: *Det kliniske intervjuet*. Red. Anna Von der Lippe og Michael Helge Rønnestad. Oslo: Gyldendal akademisk: 223-242.
- Ogden, Terje. 2015. *Sosial kompetanse og problematferd blant barn og unge*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Parsons, Talcott. 1955. "The American family: Its relations to personality and to the social structure". I: *Socialization and interaction process*. Talcott Parsons og Robert F. Bales. Glencoe Illinois: The free press.

- Rasborg, Klaus. 2013. "Socialkonstruktivismen i klassisk og moderne sociologi" I: Fuglsang, Lars, Poul Bitsch Olsen og Klaus Rasborg. 2013. *Videnskabsteori i samfundsvidenskabene. På tværs af fagkulturer og paradigmer*. Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Repstad, Pål. 2009. Mellom nærhet og distanse - enda en gang. I: *Å forske blant sine egne. Universitet og region -nærhet og uavhengighet*. Hans Chr. Garmann Johnsen, Anne Halvorsen og Pål Repstad. Kristiansand: Høyskoleforlaget AS.
- Saltiel, David. 2013. Understanding complexity in families 'lives: the usefulness and 'family practices' as an aid to decision-making. *Child and family Social work 2013, 18:15-24*.
- Schwartz, Ida. 2007. *Børneliv på døgninstitution: Socialpædagogik på tværs av børns livssammenhænge*. Syddansk Universitet: Phd- avhandling.
- Schwartz, Ida. 2014. *Hverdagsliv og livsforløb. Tverrprofessionelt samarbejde om støtte til børn og unges livsførelse*. Aarhus: Klim.
- Silva, Elizabeth B. og Carol Smart. 1999. *The New Family?*. London: SAGE Publications Ltd
- Skjørten, Kristin. 2005. *Samlivsbrudd og barnefordeling*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Slettebø, Tor. 2009. *Oppfølging av foreldre med barn/ungdom plassert utenfor hjemmet av barneverntjenesten. Kunnskap og metoder i praktisk arbeid* (Rapport nr 1/2009) Oslo: Diakonhjemmet Høgskole.
- Smart, Carol og Bren Neale. 1999. *Family fragments?*. Cambridge: Polity Press.
- Stang, Elisabeth Gording. 2012. "Barns rett til familie og omsorg, særlig om barnevernet". I: *Barnekonvensjonen. Barns rettigheter i Norge*. Njål Høstmælingen, Elin Saga Kjørholt og Kristin Sandberg (red.) Oslo: Universitetsforlaget.
- Stang, Elisabeth Gording. 2015. *The child's right to protection of private life and family life*. I: Mahmoudi, Said (red). *Child-Friendly Justice, Brill: 256-270*. (Under publisering).
- Statistisk sentralbyrå. 2014a. *Barnevern 2013*. Lest: <http://www.ssb.no/sosiale-forhold-og-kriminalitet/statistikker/barnevern> (28.4.2015).
- Statistisk sentralbyrå. 2014. *Barn og unges familier. Tre av fire barn bor med begge foreldrene*. Lest: <http://www.ssb.no/a/barnogunge/2014/familie/> (20.1.2015).
- Stortingsforhandlinger. Innst. 183 S (2013-2014). *Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen*. Lest; <https://www.stortinget.no/no/Saker-og-publikasjoner/Publikasjoner/Innstillinger/Stortinget/2013-2014/inns-201314-183/?lv=0> (5.3.2015).
- Storø, Jan. 2001. *På begge sider av atten. –om ungdom, barnevern og ettervern*. Oslo: Universitetsforlaget.

- Storø, Jan, Vigdis Bunkholdt og Erik Larsen. 2010. ”Er institusjon alltid et onde, og familien alltid et gode?” I: *Norges barnevern nr 3, 2010: 166-181*.
- Thagaard, Tove. 2013. *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomassen, Magdalene. 2006. *Vitenskap, kunnskap og praksis. Innføring i vitenskapsfilosofi for helse og sosialfag*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Ulvik, Oddbjørg Skjær. 2002. ”Barnevernsbarns kontakt med sine foreldre- en diskusjon av kunnskapssituasjonen.” I: *Nordisk sosialt arbeid nr.2: 66-75*.
- Vedeler, Gerdt Henrik. 2011. ”Familien som ressurs i psykososialt arbeid, del 1” I: *Fokus på familien 4-2011: 263-282*.
- Vindegg, Jorunn. 2011. *Å forstå en familie: fortellinger som kunnskapskilde i sosialarbeideres profesjonelle yrkesutøvelse*. Oslo: Senter for profesjonsstudier, Høgskolen i Oslo.
- Widerberg, Karin. 2001. *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Williams, Fiona. 2004. *Rethinking families*. London: Calouste Gulbenkian foundation.
- Sitert i Morris, Kate. 2012. Thinking family? The complexities for family engagement in care and protection. I: *British journal of Social Work 2012 42:906-920*.